

SZABÓ PÉTER

**A 2. MAGYAR HADSEREG III. HADTESTÉNEK RÉSZVÉTELE
A KELETI HADSZÍNTÉREN 1942 KORANYÁRI NÉMET HADMŰVELETÉBEN
(1942. június 28—július 10.)***

A 2. magyar hadsereg tragikus sorsát illetően elsősorban veszteségteljes doni hídfőharcai és 1943 januári megsemmisülése foglalkoztatják a történést, a visszaemlékezőt egyaránt. Mind ez ideig kevés figyelmet szenteltek a seregtest hadművelési területre elsőként kiérkező kisebb hányadának nem kevésbé súlyos 1942 koranyári hadművelésére, amely az un. tyimi áttörés (előretörés) néven vonult be a magyar hadtörténelembe.

Ez volt a 2. magyar hadsereg első, jelentősebb harctevékenysége a Vörös Hadsereg ellen. A magyar csapatoktól megkövetelt támadási célok elérése javarészt a seregtest III. hadtestére hárult. Ezekben a kezdeti harcokban nem is a fegyverzeti és a felszerelésbeli elégtelenségek mutatkoztak meg elsősorban, hanem a kiképzési fogyatékoságok és a haditapasztalatok hiánya.

1942 tavaszán a német hadvezetés előtt az a nehéz kérdés állt, hogy az un. Schlammerperiode¹ végével miképpen folytassa a háborút a Szovjetunió ellen. Hitler egyáltalán nem gondolt arra, hogy a német hadsereg védelemre rendezkedjen be a keleti hadszíntéren. Nagy-Britannia várható újbóli felerősödése, s az Egyesült Államok lázas felfegyverkezése miatt azzal számolt, hogy csak 1942-ben lesz meg a lehetőség az „egyarcvonalas” háború folytatására. Tehát még ebben az évben kell döntést kieroszakolni a szovjet hadszíntéren.

A német keleti hadászati csoportosításokon a veszteséges 1941/42. évi téli harcok után a kimerültség és a fáradtság jelei mutatkoztak. Nem képezték olyan erőt, hogy a 3000 km széles keleti arcvonal teljes hosszán mindenütt támadó hadműveletekbe kezdjenek. Csak annak egyes fontosabbnak ítélt pontjain, erős súlypontképzés mellett, a páncélos- és gépesített magasabbegységek nagymérvű összevonásával lehetett a német támadásnak sikere. A többi arcvonalszakaszon a német hadvezetésnek meg kellett elégednie azzal, hogy az eddig is túlságosan igénybe vett alakulatokat felfrissítse és kiegészítse. Saját csapataik tehermentesítését, az arcvonalhosszak rövidülését oly módon akarták elérni, hogy a tervezett 1942 koranyári támadó hadműveletekben az eddiginél is nagyobb számú román, magyar és olasz seregtestek részvételét határozták el. Bár ezek a szövetséges csapatok a fegyverzetet, a felszerelést, a kiképzést és a haditapasztalatot illetően messze a német alakulatok mögött állottak, bevetésüket a mellékarcvonalakon lehetségesnek ítélték.

Ebből kifolyólag került ki a 2. magyar hadsereg is a keleti arcvonalra. A német csapatok által elfoglalt szovjet terület szállítási nehézségei miatt az 1942. június

* E tanulmány térképeit Pfannl Tamás vázlatjai alapján Csicsely János készítette.

¹ Schlammerperiode = esős, sáros időszak. A Szovjetunióban a tavaszi és az őszi hónapok.

28-ára halasztott támadás kezdetére az alábbi jelentősebb magyar erők álltak a Heeresgruppe Süd² rendelkezésére:

- a III. hadtest három (6., 7., 9.) könnyű hadosztálya és hadtestközvetlenei;
- a IV. hadtestközvetlenek;
- a 2. hadseregközvetlenek közül: az 1. repülőcsoport zöme, a 101. és 150. gépvontatású nehéz tarackos tüzérsztály, a 101. légvédelmi tüzérsztály, a 52. és 53. híradó zászlóalj, valamint a 101. lángszórós század.

A német „Operation Blau” elgondolása és előkészületei

Jány Gusztáv vezérezredes, a magyar seregtest parancsnoka a Wehrmacht 1942. évi nyári hadjáratára, s ezen belül a 2. magyar hadsereg feladatára vonatkozó első általános tájékoztatást május 16-án közvetlenül Hitlertől kapta meg a főhadiszálláson történt jelentések. Csak sejtései lehettek addig afelől, hogy milyen célból csoportosítják Kurszk környékére a magyar csapatokat.

Ez a tájékoztató tulajdonképpen az OKH³ 1942. április 25-én kelt 41. sz. hadműveleti utasításának ismertetésére terjedt ki. Ebben Hitler az általános célt a következőkben jelölte meg:

- a) északon Leningrád elfoglalása után védelembe menni (Heeresgruppe Nord)
- b) a középső arcvonalon fenntartani a meglevő helyzetet (Heeresgruppe Mitte)
- c) az arcvonal déli szárnyán pedig kikényszeríteni az áttörést a Kaukázus irányába (Heeresgruppe Süd).

A déli fő hadműveletet Hitler — tekintettel a kialakult helyzetre, a rendelkezésre álló erőkre és a szállítási viszonyokra — szakaszosan kívánta megvívni. Először a Heeresgruppe Süd balszárnyán, az Oreltől délre eső térségből átkaroló támadást szándékoztak végrehajtani Voronyezs irányába. A hadművelet a Don mindkét partjának és Voronyezs városának az elfoglalását célozta. A német hadvezetés a második fázisban azt tervezte, hogy a balszárny gyorsan mozgó páncélos- és gépesített magasabbegységei a Dont elérve dél felé fordulnak és a Harkov környékéről kiinduló másik nagy seregtest erőivel közösen bekerítik a szovjet csapatokat a Don és a Donyec folyók között. A harmadik szakaszban a Don mentén tovább dél felé előretörő magasabbegységeknek Sztálingrád térségében egyesülniük kellett azokkal az erőkkel, amelyeknek Taganrog-Artyomovszk térségéből való előrenyomulása a Don alsó folyása és Vorosilovgrád között a Donyecen át kelet felé volt várható. A hadműveleti tervben szerepelt Sztálingrád városának elérése és mint fontos hadiipari központnak, valamint közlekedési csomópontnak feltétlen kiiktatása. Ezután jöhetett volna a negyedik szakasz, melyben az egyesített erőknek előre kellett törniük a Kaukázushoz és el kellett foglalniuk azt.⁴

A német hadvezetés az elérendő kb. 500 km hosszú doni szakasz legnagyobb részének kitöltésére a szövetséges seregtesteket kívánta felhasználni oly módon, hogy legészakabbra a magyarok, mellettük az olaszok a legdélibb szakaszra pedig a románok kerüljenek majd bevetésre.⁵

A német nyári hadjárat hadászati elgondolása tehát arra irányult, hogy a déli arcvonalszakaszon mért főcsapással a három ütemben szétzúzzák a szemben álló szovjet erőket. Ezután Sztálingrádot kellett elérni és a Kaukázus egész területét birtokba venni. A legfőbb cél az olajmezők és a finomítók megszerzése volt. A feladat végrehajtása érdekében a német hadvezetés az összes előteremthető erőit a déli

² Heeresgruppe Süd = német Dél Hadseregcsoport.

³ Oberkommando der Heeres = a német szárazföldi erők főparancsnoksága.

⁴ H. A. Jacobsen: 1939—1945. Der zweite Weltkrieg in Chronik und Dokumenten. Darmstadt, 1961. 288. o.

⁵ Adolf Heusinger: Befehl im Widerstreit. Schicksalsstunden der deutschen Armee 1923—1945. Tübingen, 1957. 180. o.

arcvonalszakaszon megvívandó fő hadművelethez próbálta összevonni. Mivel ez a terület a Heeresgruppe Süd alkalmazási területe volt, ennek a hadseregcsoportnak megerősítését tervezték. Amár 1941 nyara óta kinn levő 5 német (11., 17., 2., 6. tábori és 1. páncélos-) és 2 szövetséges (3. és 4. román) hadsereg kiegészítésével, a 4. német páncélos-hadseregnek a Heeresgruppe Mittétől (Közép Hadseregcsoporttól) való átcsoportosításával, valamint a 2. magyar és a 8. olasz hadsereg odaszállításával akarták ezt megoldani.

1942 tavaszán a szovjet hadvezetés is kialakította elgondolását a hadművelet folytatására. A főhadiszállás és a vezérkar az erőviszonyokat mérlegelve egyetértett abban, hogy a téli ellentámadás során elért sikereket aktív hadászati védelemmel kell megszilárdítani. Az így nyert időt tartalékok képzésére kell felhasználni, majd a megfelelő feltételek megteremtése után döntő támadásba átmenni. Annak ellenére, hogy a szovjet felderítés már március elején több forrásból értesült arról, hogy a németek délen készülnek nagyszabású támadásra, a főcsapást Moszkva ellen várták, a középső arcvonalon, ahol 70 német hadosztály összpontosult. A főhadiszállás ezért a meglévő tartalékainak egy részét az orjol—tulai és a kurszk—voronyezsi irányt lezáró Brjanszki Front sávjában összpontosította. Ez a hibás helyzetmegítélés téves hadászati döntéseket eredményezett.

Sztálin az aktív hadászati védelem mellett több korlátozott célú támadó hadműveletet tartott szükségesnek a Krim-félszigeten, Harkov környékén, a lgov-kurszki és a szmolenszki irányban, valamint Leningrád és Gyemjanszk körzetében. Több ellenvélemény — köztük Zsukové is — helyett végül is ez az elgondolás került elfogadásra.

E hadműveletekben a szovjet csapatok sorozatosan vereséget szenvedtek. Balsikkerrel járt a Krimi Front áprilisi támadása, melynek következménye Kercs kiürítése, majd Szevasztopol eleste lett. Nem volt eredményes az Északnyugati Front májusi, Gyemjanszk körzetéből indított támadása sem. A legsúlyosabb következményekhez a Délnyugati és Déli Front támadásának kudarca vezetett. Sztálin engedélyezte Tyimosenko marsallnak, hogy meglévő erőivel végrehajtsa egy korlátozott célú hadműveletet a németek harkovi csoportosításának szétzúzására.⁶

1942. május 12-én a Délnyugati Front csapatai (összességében 28 hadosztály) megindították a támadást, mely kezdetben sikeresen alakult. A szovjet frontparancsnokság nem vette figyelembe, hogy időközben a németek Kramatorszk körzetében jelentős erőt összpontosítottak, s nem gondoskodott ebben az irányban a csapásmérő csoportosítás szárnyának biztosításáról sem. Így Kleist vezérezredes május 17-én Szlavjanszk-Kramatorszk körzetéből 11 hadosztállal indított ellentámadása váratlanul és felkészületlenül érte a szovjet csapatokat. Petrovskovo környékén a Délnyugati Front hátába kerültek. A Vörös Hadsereg Tyimosenko marsall parancsnoksága alatti csapatai rendkívül súlyos veszteségeket szenvedve vonultak vissza az Oszkol folyó mögé.⁷

A kudarc következtében a hadműveleti helyzet és az erőviszonyok a német erők javára változtak meg azon az arcvonalszakaszon, ahol azok a fő támadásukat tervezték.

A fő támadás kezdetéig a német Heeresgruppe Süd kinn lévő seregtestjeihez a tervezett 20 német hadosztály helyett csak 17, (ebből 15 gyalog-, 2 páncélos-) részben újonnan felállított, részben a nyugati hadszíntérről átdobott magasabbegység érkezett ki. Ezzel összesen 69 hadosztálynyi német erővel számolhattak.⁸

A Wehrmacht főparancsnoksága megpróbálta megoldani a keleti arcvonal déli

⁶ G. K. Zsukov: Emlékek, gondolatok. 2. k., 1976. 71—74. o.; A. M. Vasziljevskij: A vezérkar éln. 1975. 180—192. o.

⁷ A második világháború története. 1939—1935. 5. k. 1978. 150. o.

⁸ Burkhart Mueller—Hillebrand: Das Heer 1933—1945. Band. 1. 60. o.

részén 1941 nyara óta harcban álló német hadosztályok személyi és anyagi feltöltését is, de ez csak részben sikerült. A másik két német hadseregcsoport (Észak és Közép) hadosztályainak feltöltésére nyilvánvalóan nem kerülhetett sor.

A nyári német hadművelethez és a remélt sikerek megtartásához 24 szövetséges hadosztály érkezett ki a Heeresgruppe Süd által megszállt területre. Így a számuk a már 1941 nyara óta ott tartózkodókkal együtt, 2 gyalog- és 1 lovasdandár kivételével, 52-re emelkedett az ősz folyamán.⁹

E nagyszabású erőcsoportosítás része volt a magyar csapatok felvonultatása is a hadműveleti területen.

A Kurszktól 60 km-re keletre húzódó arcvonalszakaszon május 23-ra fejeződött be a német csapatok felváltása a III. hadtest 7. és 9. könnyű hadosztálya részéről.¹⁰ Heeresgruppe Süd intézkedése szerint a 7. könnyű hadosztálynak a 88. német gyaloghadosztályt, a 9. könnyű hadosztálynak pedig a 16. német gépesített hadosztályt kellett felváltania.¹¹ A 2. német hadseregbeli XLVIII. német páncéloshadtest e két magasabbegységét feltöltés és pihentetés céljából hátravonták az arcvonalmögé.

A 6. könnyű hadosztálynak június elejére kellett a III. hadtest másik két könnyű hadosztálya mellé felsorakoznia, addig a partizáncsoportok ellen vetették be.

A III. hadtestparancsnokság már május 18-án kiérkezett az arcvonalszakasz mögötti szálláshelyére Beszegyinóra (Kurszktól keletre 17 km). A hadtest szűkebb törzse Beszegyinóra, a tágabb pedig Kolodnojéba települt. A III. hadtest sávhátárát északról déli irányban a következőképpen állapították meg: Nyizs községtől DK-re Rozs gyesztvenszkójéig a 9. könnyű hadosztály, Rozs gyesztvenszkójétől Korovinóig a 7. könnyű hadosztály helyezkedett el a védelmi állásokban.¹²

A hadtest északi szomszédja a 2. német hadsereg VII. hadteste, a déli pedig a LV. önálló német hadtest volt.

A védőállás megszállása a széles kiterjedések folytán csak vonalszerűen történhetett, számottevő mélységi tagozódás nélkül. Az állások — a téli védelem követelményeinek megfelelően — a községekre és erdőkre támaszkodtak. Nagyon kezdetlegesen voltak kiépítve, mivel az arcvonalszakasz csak 1942 márciusában alakult ki véglegesen. A két állás között sok helyütt 2—3 km-es „senki földje” volt. A támpontszerűen megszállt állások előtt aknamezők és drótkadályok biztosítottak.

A szemben levő szovjet csapatok kb. hasonló erőben, ugyancsak védelemben voltak. Május vége felé aztán fokozódott aktivitásuk. Erős aknavető- és tüzérségi tevékenység folyt, s nyilvánvaló felderítési célokból gyakori század- és zászlóaljerejű roham érte a magyar állásokat. A szovjet csapatok igyekeztek a magyar harcélőrsők által védett területen a legfontosabb magaslati pontokat elfoglalni és ott állandó erődítési munkálatokkal új védelmi állásokat kiépíteni. Állandó rajtaütésekkel nyugtalanították a III. hadtest alegységeit és nem előzte meg egyiket sem tüzérségi előkészítés. Egy ilyen vállalkozást — a legnagyobbat májusban — 31-én hajtották végre a 7. könnyű hadosztály arcvonalan, a 35. és 4. gyalogezredének csatlakozásán. Először zászlóalj, majd két óra múlva ismételen, de ekkor már ezrednyi erőben és 25 könnyű harckocsival mérték csapást.¹³ A kezdeti védelmi harcok hevességére utal, hogy a túlzott igénybevétel miatt a hadtest két gyalogezredének parancsnoka is megbetegedett és kórházba kellett szállítani. Bánky Rezső alezredes, a 35. gyalog-

9 Deutschland im zweiten Weltkrieg. Band II. Berlin, 1976. 335. o. *Peter Gosztony*: Hitlers Fremde Heere. Düsseldorf, Wien, 1976. 202., 213., 217. o. Kriegstagebuch des Oberkommandos der Wehrmacht Band II. (1. Januar 1942.—31. Dezember 1942.) Frankfurt am Main 24., 27. és 32. o.

10 Hadtörténelmi Levéltár, 2. hadsereg anyaga (a továbbiakban: HL 2. hds.) 23. fasc. *Kiss Miklós* zászlós: Napló az orosz harctérről I. k. 26. o.

11 HL 2. hds. 5. fasc. 9. sz. naplómelléklet.

12 HL 2. hds. 23. fasc. *Kiss Miklós* i. m. 31. o.

13 Uo. 51. o.

Fontosabb korabeli csapatjelzések

	II. hadtestparancsnokság		rohambürröoszlop
	9. hadosztályosság.		munkásszázad
	47. ezredparancsnokság	<u>Lovasság:</u>	
	47. zászlóaljosság.		huszárszázadpság.
	századpság.		$\frac{3}{4}$ huszárszázad
	árkászszázad	(6-1-19) { gyalogzászlóalj ~ lovasszázad ~ tüzérüteg	
	kerékpáros század		
	távbeszélő század		támadó alakzat
	géppuskás század		megerősített harcalakzat
	gyalogosági ágyús üteg		gyalog harcoló lovaskötelek
	aknavető század	<u>Tüzérség:</u>	
	lángszórós század		tü. ezred
	páncéltörő ágyús szd.		osztály
	utászszázad		üteg
	sütőoszlop	} pság, fogatott gk., gv.	
	zenekar		
	egészségügyi o. (gépkocsizó)		könnyű ágyús
	kocsioszlop		könnyű tarackos
	málhásállatoszlop		közepes ágyús
	tehergépkocsioszlop		közepes tarackos
	élelmező oszlop		nehéz ágyús
	lőszerkezelő oszlop		III. mérőszázad
	hadihídoszlop		$\frac{611}{3}$ páncélvadász század

ezred parancsnoka június 8-án, Kozderka László ezredes, a 17. gyalogezred parancsnoka pedig június 22-én hagyta ott a harcteret.¹⁴

A magyar alakulatok május és június folyamán főleg a védelmi berendezések tökéletesítését végezték és csak néha vállalkoztak egy-egy szakasz—századkötelékben felderítő akciókra. Nehezítette az állások megfelelő kiépítését az a negatívum, hogy a hadseregközvetlen műszaki és anyagellátó alakulatok nem érkeztek ki még júniusban sem. A fa-, deszka- és lemezanyagot a helyszínen kellett beszerezni.

A Kurszktól keletre csoportosuló magyar csapatok nem tették ki a német hadvezetés által remélt két hadtestnyi erőt. A 2. magyar hadsereg második szállítási lépcsőjében kivonuló alakulatainak kiszállítási menetrendjében ugyanis változások történtek. Szállítási nehézségek miatt 5 nappal eltolódott a kivonultatásuk kezdete és kirakó körzetüket Kurszktól 400 km-re nyugatabbra jelölték ki. Képtelenség volt innen gyalogmenetben felvonulni a támadás kezdetére.¹⁵ Azt, hogy a németek a fentemlített mértékben számíthattak a magyar részvételre a júniusra tervezett támadásnál, az is bizonyítja, hogy a 2. német hadsereg VII. hadtestparancsnokságát néhány hadtestközvetlennel, valamint az újonnan kikerkező 387. német gyalog- és a 2. német hadsereg 16. német gépesített hadosztályát pótlásként 1942. június 2-án alárendelték a működésbe lépő 2. magyar hadseregparancsnokságnak.¹⁶

A III. hadtest partizáncsoportok ellen bevetett 6. könnyű hadosztálya június 14—15. között érkezett ki a kurszki arcvonalszakaszra. A 9. könnyű hadosztálytól északra foglalta el a kb. 10 km széles védelmi szakaszt, felváltva az említett magasabbegység 17/II. zászlóalját is. Kikerkezése után közvetlenül a VII. német hadtestnek rendelték alá.

A Jány vezérezredes parancsnoksága alatt álló 2. magyar hadsereg tehát két hadtestből állt június közepén: a III. magyarból (7. és 9. könnyű hadosztály) és a VII. németből (16. német gépesített és 387. gyaloghadosztály, 6. magyar könnyű hadosztály). Északi szomszédja a 4. német páncéloshadsereg 24. páncéloshadosztálya, a déli a 6. német hadsereg 57. gyaloghadosztálya volt¹⁷ Kb. 60 km-es sávot védett. Ebből az arcvonalszakaszából kellett csatlakoznia a június végére tervezett német támadáshoz, mely a Heeresgruppe Süd nagy hadműveletének a kezdetét jelentette.

Az OKW terve¹⁸ szerint a Kurszk térségéből kiinduló Weichs—Seregcsoportnak és a tőle közvetlenül délre levő 6. német hadseregnek (5 hadtestből állt) nagy átkaroló támadása az első ütemben a Donhoz való — Voronyezs általános irányban történő — előretörést, a másodikban pedig a Don és az Oszkol folyók között bekerítendő szovjet csapatok megsemmisítését célozta. A Weichs—Seregcsoportba¹⁹ a 2. német hadsereg, a 4. német páncéloshadsereg és a 2. magyar hadsereg kikerkezett része tartozott.

A seregcsoport főerejét képező 4. páncéloshadsereg Kasztornojén át Voronyezs felé, a 2. német hadsereg LV. hadteste Livni irányába támadott. A 2. magyar hadsereg, mint déli szárnysergertestnek az volt a feladata, hogy Tyim város előtt törje át a szovjet védelmi vonalat és Sztarij Oszkol irányában jusson ki a Donhoz.²⁰

A Harkovtól nyugatra csoportosuló 6. német hadseregnek egy nappal később kellett csatlakoznia a Weichs—Seregcsoport támadásához. Feladata volt: a szovjet arcvonal áttörése Belgorodnál, a Sztarij Oszkoltól délre levő terület birtokba vétele,

14 HL Honvédelmi Minisztérium Elnöki (a továbbiakban: HL Eln.) 8/c. 1942/44510.

15 Bővebben: *Szabó Péter*: A 2. magyar hadsereg kiszállítása Ukrajnába és előrenyomulása a Donhoz. *Hadtörténelmi Közlemények* (a továbbiakban: HK), 1986/3. sz. 496—524. o.

16 HL Vezérkar Főnöke Eln. 1. a. szám nélküli iratok. Napi helyzetjelentések (a továbbiakban: VKF Eln. 1. a. sz. n. NHJ.) 1942. VI. 2. 1492. o. HL. 2. hds. 23. fasc. *Kiss Miklós*: i. m. I. 54. o.

17 HL 2. hds. 23. fasc. *Kiss Miklós*: i. m. I. 75. o.

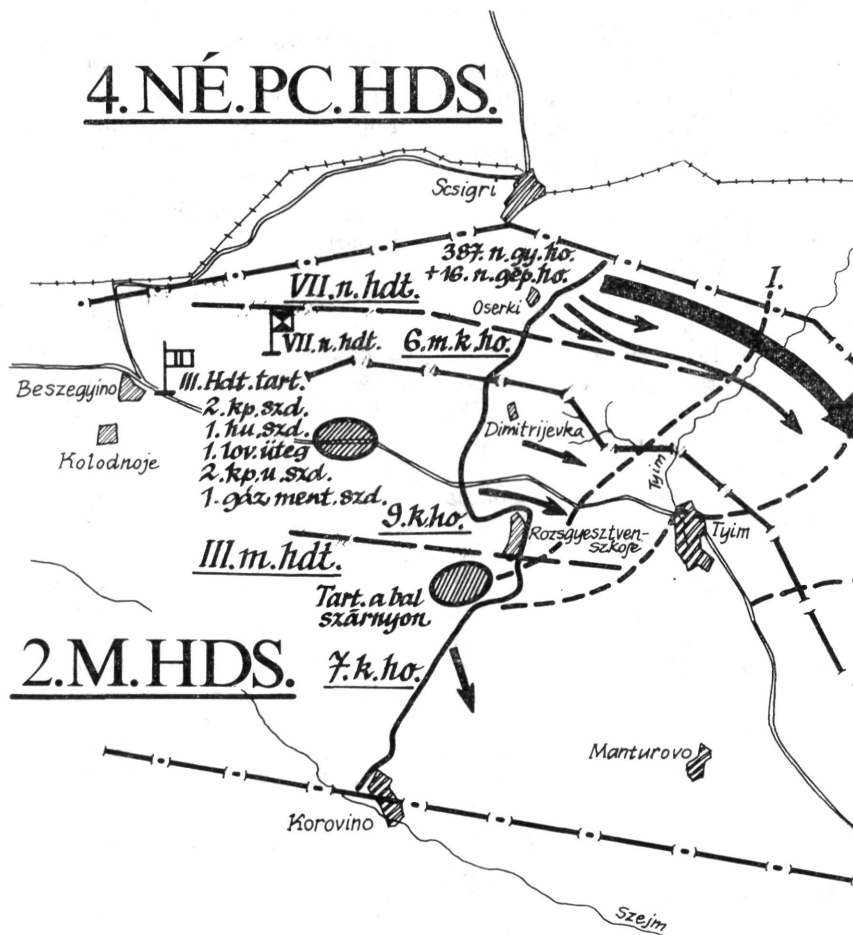
18 Oberkommando der Wehrmacht = a német Véderő-főparancsnokság.

19 A három sergertestet magába foglaló seregcsoportot parancsnokáról, báró von Weichs vezérezredesről — aki mellesleg a 2. német hadsereg parancsnoka is volt — nevezték el Weichs—Seregcsoportnak. Ez a seregcsoport és a 6. német hadsereg alkotta 1942. július 19-től a B Hadseregcsoportot.

20 HL 2. hds. 4. fasc. 3. sz. naplómelléklet.

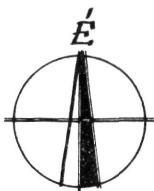
A Tyim-i támadás terve 1942.

4. NÉ. PC. HDS.

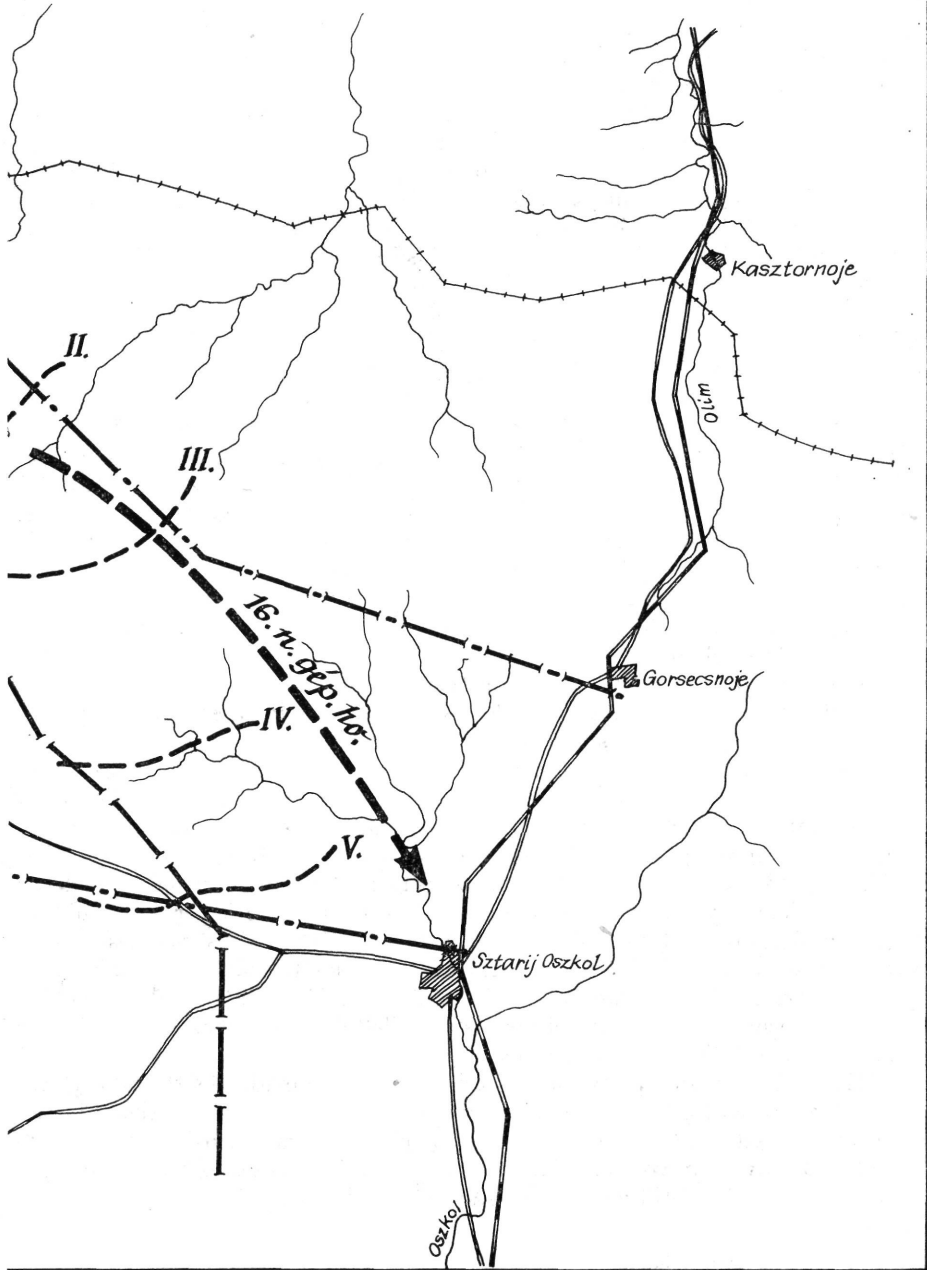

2. M. HDS.

6. NÉ. HDS.

június 28 - július 2.

majd az előretörő Weichs—Seregszoport seregtestjeivel való összeköttetés felvétele Voronyesztől délnyugatra a Don mentén.

A szovjet hadvezetés a támadásról és annak céljairól idejében értesült, többek között egy repülőgéppel lelőtt német vezérkari tiszt feljegyzéseiből. A Donig terjedő területet anyagilag lényegében teljesen kiüritették, az állásokat megerősítették, a Don keleti partján pedig új védőállások építésébe kezdtek. A német és magyar csapatok hozzávetőlegesen másfélszeres létszám- és fegyverzeti túlerőben voltak a szovjet Brjanszki, Délnyugati és Déli Front csapataival szemben.²¹

Rakovszky György vezérőrnagy, a 2. magyar hadsereg vezérkari főnöke június 15-én ismertette a hadtestparancsnokokkal a támadás tervét. Eszerint az első nap a VII. német hadtest áttöri a Matvejevka-Szemjonovka szakaszon a szovjet védelmi vonalakat és átkaroló tevékenységgel birtokba veszi Sztarij Oszkol, Lukjanovka körzetét. A III. hadtest csatlakozik a támadáshoz. Bal szárnyán levő 9. könnyű hadosztályával déli irányban megkerüli Tyim városát és birtokba veszi a Szejm és az Oszkol folyók közötti vízválasztó dombhátat. A jobb szárnyon levő 7. könnyű hadosztálya eközben biztosítja a Szejm folyó felső folyásának vonalát Viszlaja Dubrovától nyugatra a Szejm forrásvidékén. A támadás első napjára kitűzött cél a III. hadtest balszárnya számára a Sztanovojétól nyugatra fekvő dombhát, a VII. német hadtest számára pedig a Tyim folyó vonalának és átjáróinak birtokba vétele volt. A második napon a 9. könnyű hadosztály elfoglalja Tyimet, a 7. könnyű hadosztály ezalatt a Szubbotinótól közvetlenül északra fekvő völgyig nyomul előre. A VII. német hadtest ezen a napon Sztarij Oszkol közelébe ér. A harmadik hadműveleti napon a III. hadtest és a VII. német hadtest 387. német gyalog-, és a 6. magyar könnyű hadosztálya folytatja támadását Sztarij Oszkol irányába. A német hadtest 16. gépesített hadosztálya — mint gyorsalakulat — Rogovoje térségében biztosító feladatot lát el és megakadályozza a szovjet csapatok visszavonulását kelet felé. (*I. sz. térképvázlat, 28—29. o., valamint 2. sz. térképvázlat, 31. o.*)

A két erős német seregtest közé beosztott 2. magyar hadseregtől tehát ha nem is ugyanolyan gyors, de határozott előretörést kívántak meg a támadás folyamatossága biztosításának érdekében.

A tervben a tüzérségi előkészítés idejét 20 percben állapították meg. A III. hadtest tartalékát két kerékpáros század, két kerékpáros utászszázad, egy huszárszázad, egy huszáruteg és egy gázmentesítő század képezte volna.²²

Domaniczky Ödön altábornagy, a III. hadtest parancsnoka kevésnek tartotta erőit és eszközeit a feladat végrehajtására, s hatásosabb tüzérségi előkészítést és légi támogatást is kért. Jány vezérezredes azonban ragaszkodott az eredeti támadási terv végrehajtásához. Domaniczky altábornagy ilyen körülmények között az előrelátható súlyos veszteségekért és az esetleges balsikerekért nem volt hajlandó vállalni a felelősséget és azonnali felmentését kérte. Ez meg is történt, s utódjának megérkezéséig Rakovszky György vezérőrnagy vette át a hadtest vezetését. A 2. magyar hadsereg vezérkari főnöki teendőinek ideiglenes ellátására ugyanakkor Kovács Gyula vezérkari ezredes, a hadműveleti osztály vezetője kapott megbízatást. Domaniczky altábornagy ellen hadbírói eljárást rendeltek el, melynek lefolytatása után, 1942. november 1-től nyugállományba helyezték.

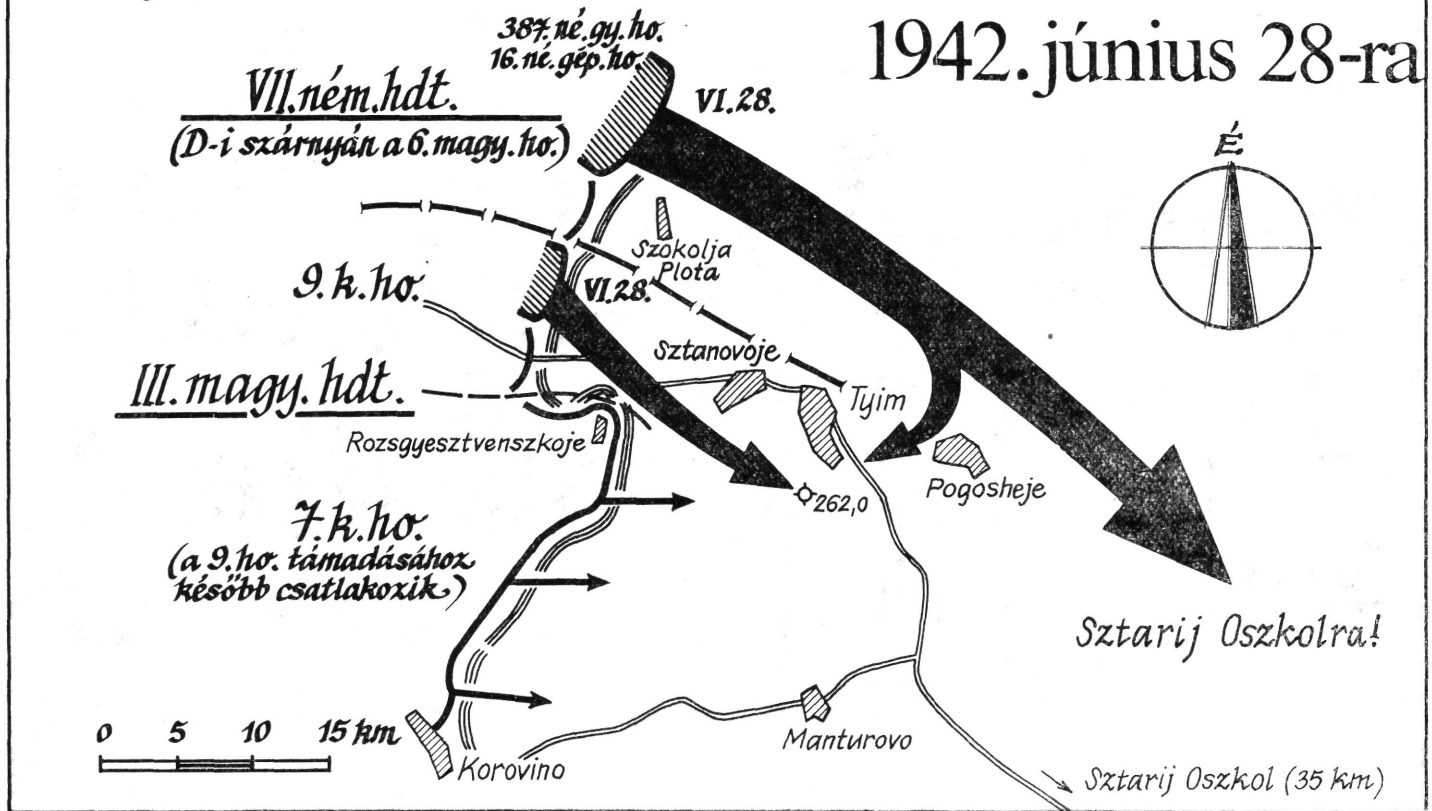
A III. hadtest viszonylagos megerősítésére még a támadás előtt sor került. Már május 30-án a hadtesthez vezényelték a VII. német hadtestközvetlen 611. német páncélvadász osztályt (3 század) és a 800. német gépvontatású nehéz tüzérosztályt (3 üteg). Bizonytalan volt azonban, hogy ezek mikor érkeznek ki az arcvonalra. Végül is június közepétől a hadtest rendelkezésére álltak.

²¹ A. M. Vaszilovszkij: i. m. 191. o.

²² HL 2. hds. 4. fasc. sz. n. i.

A Tyim-i támadás általános terve

1942. június 28-ra

Jelmagyarázat

	műút
	műút
	egyvágányú vasút
	két- v. többvágányú v.
 218,2	magassági pont
	harckocsiárok
	hadsereg-hadttest-
	hadosztály-exred
	sávhatárok

Rövidítések :

tű.o.pk.	tűzérosztályparancsnok
vex.t.	vezetési törzs
háp.	harcálláspont
gy.e.	gyalogexred
xlj.	xászlóalj
löv.	lövész
tám.csop.	támogató csoport
táv.h.	távolságharc csoport
av.	aknavető
tart.	tartalék
mű.csop.	műszaki csoport
tű.	tűzérség
hu.	huszár
kp.	kerékpár
szak.	szakasz

A páncélvadász osztály állományába 12 darab 7,62 cm-es zsákmányolt löveggel ellátott páncélvadász üteg és 9 darab 5 cm-es páncéltörő ágyú tartozott. A németek csak a támadás kezdeti stádiumában szándékozták a hadtestnek alárendelni. A tüzerosztálynak 9 darab 22 cm-es lövege volt, s kizárólag Tyim lövetésére bocsátották rendelkezésre.²³

Ezenkívül a hadtestet támogatta az első szállítási lépcsőben kiérkezett IV. hadtestközvetlen IV. gépvontatású tüzerosztály (8 db 15 cm-es löveg) és a 24/II. fogatolt tüzerosztály (8 db 15 cm-es löveg). Harckocsitámadás elhárítása céljából a németek június folyamán — többszöri magyar kérésre — 6—6 páncéltörő ágyút is rendelkezésre bocsátottak a magyar gyalogezredeknek. 7,5 cm-es páncéltörő ágyúkat ígértek, azonban csak 5 cm-eseket tudtak adni. Ezekből megerősítették az ezredközvetlen páncéltörő ágyús századokat, s kialakítottak egy 4 löveges hadosztályközvetlen páncéltörő ágyús századot is. A személyzetet a magyar alakulatok adták, s kiképzés a helyszínen német kiképző keret közreműködésével történt.²⁴

Mivel a 2. magyar hadseregpáncélnokságnak alárendelt VII. német hadtesttől a Weichs—Seregcsoport-páncélnokság erőteljesebb előretörést remélt, tüzerességét jobban megerősítette. Június közepétől már a német hadtest alárendeltségébe tartozott a 616. német nehéz tüzerosztály (9 darab 22 és 28 cm-es löveg), a 71/II. német tüzerosztály (9 darab 15 cm-es löveg), a 201. német rohamlöveg osztály, valamint a 150. (12 darab 10,5 cm-es löveg) és a 101. magyar nehéz tüzerosztály (4 darab 21 cm-es löveg). Ezen utóbbi magyar hadseregeközvetlen gépvontatású tüzerosztályok a 2. magyar hadsereg harmadik szállítási lépcsőjével kiérkezett alakulatok voltak. Mivel ezeket közvetlenül Kurszk környékére szállították, június 20. és 25. között már felvonulhattak az arcvonalra.

A támadás kezdetéig kiérkezett magyar hadsereg- és hadtestközvetlen légvédelmi alegységeket — a III. és IV. légvédelmi tüzerosztályt, a 101. légvédelmi tüzerosztályt és a 106. és 107. önálló légvédelmi gépágyús ütegeket — egyenletesen csoportosították a magyar seregtest arcvonalán. A hadseregeközvetlen 101. lángszórós századot is megosztották a két hadtest között. 36—36 darab lángszóróval rendelkezett mindkét alegység.

A magyar hadseregeközvetlen utász- és műszaki alakulatok azonban zömmel a VII. német hadtest alárendeltségébe kerültek, mivel e hadtestnek két folyón is át kellett kelnie a tervezett előretörése során. Ezek a Tyim és a Kseny folyók voltak.

A június végi támadás légi biztosítását, illetve támogatását az ezideig a Krimnél bevetett VIII. német repülőhadtest átcsoportosításával szándékozták megoldani. A német hadvezetés ezenkívül számolt egy magyar repülőkötelék részvételével is. Az 1. magyar repülőcsoport légi alegységei június 15-től települtek ki a Kurszktól 30 km-rel délre levő Amaszovka repülőtérré. A támadás kezdetére a bombázórepülő század 5 repülőgépe és a két vadászipülő század repülőgépei kivételével a repülőcsoport valamennyi alegysége kiérkezett.²⁵

A III. hadtest harca Tyim elfoglalásáért

A támadásra kijelölt magyar és német csapatok június közepén kapták meg a pontos támadási célokat, irányokat és sávhatárokat ezredre és harccsoportra lebontva. Az időpontot azonban egyelőre még nem közölték. 1942. június 22-én aztán a Heeres-

²³ HL 2. hds. 5. fasc. Napló 310/2. hds. I. a. 42. V. 30.

²⁴ HL 2. hds. 5. fasc. 8. sz. napló melléklet; HL VKF I. a. sz. n. i., NHJ. 1942. VI. 1. 1487. o.; HL VKF 4. oszt. 1943. sz. n. i. (525/I. 2. sz. melléklet.)

²⁵ Szabó Miklós: Az 1. repülőcsoport harcai 1942-ben magyar források tükrében. HK 1985/4. 281. o. Péterdi A. János: A volt m. kir. 1. honvéd önálló Távolfelderítő Repülőosztály vázlatos története. *Magyar Szárnyak*, (Canada) 1987/7. 64. o. Gadál Gyula: Vadászidény Uriv felett. *Magyar Szárnyak*, (Canada) 1982/11. 51. o. Mocsáry István őrnagy Naplója (1942. VI. 20—VII. 14.) *Magyar Szárnyak*, 1984. 43—45. o. HL 2. hds. 23. fasc.; Kiss Miklós: i. m. I. 79. o.

gruppe Süd elrendelte a „Planspiel”, azaz a támadási terv G—5. napját. Ez azt jelentette, hogy a támadás előtti ötödik nap előkészületeit végre kell hajtani, s ha semmi akadály nem jön közbe 5 nap múlva kezdetét veszi a tervezett támadás.²⁶

A támadás napját kétszer halasztották el az esős időjárás miatt. Ezek után június 28-án hajnali 2 óra 15 perckor indult meg, 30 perces tüzéségi előkészítéssel.

A III. hadtest támadásának súlypontja a 9. könnyű hadosztály arcvonalszakaszán volt. A megerősített 9. könnyű hadosztálynak a szemben védő szovjet csapatok ellenállását megtörve általában Barkovnál át DK felé előretörve a Rozsgyesztvenszkojtól ÉK-re, és a Gut Dimitrovától NY-ra húzódó magaslatot kellett elfoglalnia az első napon. Ennek végrehajtására két harcesoportja volt hivatott. A 47/I. zászlóaljparancsnok parancsnoksága alatti harcesoport magába foglalta a 47/I. zászlóaljat, a 47. gyalogezred közvetleneinek felét, 2 lángszórós rajt és a 611/1. német páncélvadász századot. A 17. gyalogezred parancsnoka által vezetett erősebb átkaroló csoport pedig a teljes 17. gyalogezredből, a 34/I. zászlóaljból, a 47. gyalogezred közvetleneinek másik feléből, 5 lángszórós rajtból és a 611. német páncélvadász osztály két hernyótalpas páncélvadász századából állt. Az arcból támadó csoportnak Szojijevka DK, az átkaroló csoportnak Dimitrijevka K, Jeszkovo K, Linkovo K, és a keleti Prudok község K szegélye volt az első támadási célja. (3. sz. térképvázlat, 35. o.) A könnyű hadosztály tartalékát a 47/II. zászlóalj, a 17. gyalogezredközvetlenek valamint a néhány hadosztályközvetlen alegység alkotta. A 9. könnyű hadosztálytól jobbra levő 7. könnyű hadosztálynak a támadás megindulásától kezdve csak kisebb vállalkozásokat kellett végrehajtania a védők lekötése céljából. A III. hadtest csapatainak támogatását a 9. tábori tüzérezred 4 ütege, az 5/II. és a 24/II. fogatolt tüzérosztályok 2—2 ütege és a 800. német nehéz tüzérosztály 3 ütege látta el.²⁷

A gyalogság a tüzéség első tüzcsapása alatt a fedezékekben maradt. A tűz előbbre helyezésével 15 fős rohamrajok törtek előre és az aknamező és a drótakadályok hatastalanítása után betörték a védők árkaiba. Az erős szovjet csapatok várták a támadást és az előretolt állásaikat kiürítve váltóállásokat foglaltak el, s innen tüzeltek. Ezeket nem lehetett előre felderíteni. Egy-egy ilyen géppuskás aztán feltartóztattott egy századot is. A támadás kezdetben mégis folyamatos volt, de a magas növényzetben a szétszórt támadó csoportok nem láthatták egymást. 3 óra 30 perckor a 9. könnyű hadosztály két csoportja elérte az első támadási célját. A hátrább fekvő községekbe visszahúzódnó szovjet csapatok ekkor már tüzérséggel és aknavetőkkal tüzeltek. A tűz a 17. gyalogezred parancsnokának harcesoportját oldal irányban érte. Így a 17/III. zászlóalj előrenyomulása elakadt. 4 óra körül a Prudok és Dubrovka felől induló század erejű szovjet ellenlökés aztán végképpen védekezésre kényszerítette a zászlóaljat. A 9. könnyű hadosztály parancsnoka, Újlaki Jenő vezérőrnagy a tartalék 47/II. zászlóalj és a 9. huszárszázad előrevonását rendelte el. Ezalatt a másik harcesoport elfoglalta Dimitrijevkat és Kodizi felé támadott. A támadás azonban itt is akadozott. A tüzéség az áttörés kezdete után lemaradt s a harcesoportoknak megszakadt az összeköttetése vele. Délelőtt a 9. könnyű hadosztály arcvonalszakaszán mindenütt kifulladt a támadás és a követelések rendezése, lőszerpótlás, valamint a tüzéség részleges állásváltoztatása folyt²⁸ (4. sz. térképvázlat, 36. o.)

A VII. német hadtest támadása lendületesen haladt előre. A 16. német gépesített hadosztály 6 km-es előrenyomulás után 9 órára elérte a Tyim folyót. A 6. magyar könnyű hadosztály pedig, követve a német magasabbegységet, 22. gyalogezredével Nyikolszkojt vette birtokba a délelőtti folyamán.²⁹ A hadtest gyors előretörése a déli órákban válaszut elé állította a 2. magyar hadseregparancsnokságot. Vagy en-

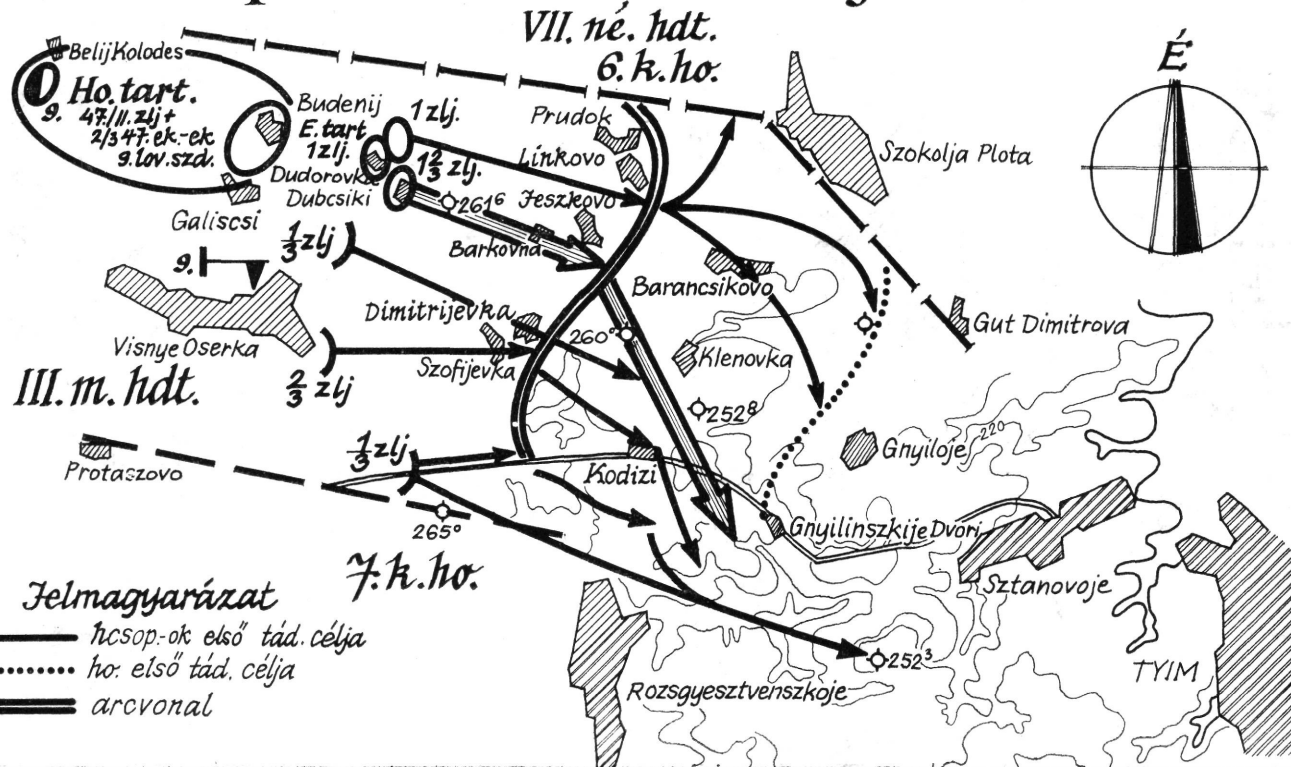
26 HL 2. hds. 23. fasc.; Kiss Miklós: i. m. I. 79. o.

27 HL VKF 4. oszt. 1943. szn. i. (525/f. 2. sz. melléklet.)

28 Uo.

29 HL 2. hds. 5. fasc. 78. sz. naplómelléklet.

A 9.k.hop. tád. terve 1942.június 28-ra

gedélyezi, hogy oldalba támadja a III. hadtest arcvonala előtt védekező szovjet erőket, vagy sürgeti a további keleti irányú előretörést. Mindkét esetben kockázatni kellett. Ha a VII. német hadtest bekanyarodik, nem lesz elég ereje a Tyim folyónál, ha nem teszi, balszárnya védtelen marad. A hadseregparancsnokság végül a hadtestet a további keleti irányú előrenyomulásra utasította.³⁰

A délután folyamán a 9. könnyű hadosztály újból és újból megindított támadásai erős tüzéségi tűzbe ütköztek. Késő délutánra a tartalékok bevetésével elérték Prudok és Barancsikovo községeket. A III. hadtest parancsnoka 18 órára német zuhanóbombázók támogatását helyezte kilátásba a támadás folytatásához. Az ígért stukák bombázták is a 9. könnyű hadosztály előtti terepet, de a csapatok nem tudtak idejében felkészülni a támadásra. Közben besötétedett és eleredt az eső. Az éjjel nem pihent, erős veszteségeket szenvedett magyar alakulatok beásták magukat az elért terepszakaszon. A III. hadtest estig kijutott a Rozsgyesztvenszkoje É, Kodizi K, Klenovka NY, Barancsikovo K, Prudok K. és innen nyugat felé visszakanyarodó vonalra. (5. sz. térképvázlat, 38–39. o.) Az első napi harcok a hadtest csapatait nagyon megviselték, a véres veszteség a június 28. és június 10.³¹ közötti napokat figyelembe véve e napon volt a legnagyobb, 533 fő.

A VII. német hadtest támadása délután is sikeresen folytatódott. A 16. német gépesített hadosztály a Tyim folyón átkelve estig 35 km-re megközelítette Sztarij Oszkolt, a 387. német gyaloghadosztály pedig Szuhodo-Linovka felé tört előre. A magyar hadseregközvetlen 101. és 150. gépvontatású nehéz tüzérosztályok végig hatásos tűzzel segítették elő a német hadosztályok támadásának kibontakozását. A 6. magyar könnyű hadosztály a 16. német gépesített hadosztály mögött haladt és estére zömével Lesenkánál állt.³²

A nap folyamán a magyar sereget arcvonalától balra a 4. német páncéloshad-sereg előretörése a terv szerint alakult. 24. páncéloshadosztálya és Grossdeutschland gépesített hadosztálya délutánra már átkelt a Kseny folyón. Bal szomszédjánál, a 6. német hadseregnél még a következő napon sem kezdődhetett el a támadás az állandó esőzés miatt.

A 2. magyar hadseregparancsnokság késő este intézkedett a hadművelet folytatására, így az utasításai nem jutottak el mindegyik egységhez. A III. hadtestnél ismét a 9. könnyű hadosztály kapta a legnehezebb feladatot: a Tyimtől DNY-ra fekvő magaslatok elfoglalása volt a cél. A 7. könnyű hadosztály jobbról esatlakozott a támadáshoz. A VII. német hadtest zömének tovább kellett folytatnia a Sztarij Oszkol felé való előretörését, részeivel pedig kelet felől a III. hadtesttel összhangban Tyim városa felé kellett támadnia.³³

Június 29-én a felázott utak újabb próbatétel elé állították a támadó csapatokat. E nap hajnalán a III. hadtest 9. könnyű hadosztályának zászlóaljai az előző napi csoportosításnak megfelelően néhol öntevékenyen folytatták a támadást. A Kodiziniél csoportosuló 34/1. és 17/1. zászlóalj az előző napra kitűzött támadási cél elérése végett már 3 óraker tüzéségi előkészítés nélkül megindították rohamukat az előttiük 500 m-re beásott szovjet csapatok ellen. A támadás a védők erős tüzében 9 órára elérte a Kodizitól 4 km-re keletre betorkolló keresztutat. A sikeres előretörés folyamán a zászlóalj még 8 óraker jelentették Ujlaki vezérőrnagynak, hogy szovjet kötelék nincs előttük. E jelentés alapján a könnyű hadosztály parancsnoka parancsot adott a bal szárnyat biztosító 9. huszárszázadnak a Gnyilinszkije Dvorin át Tyim városába való betörésre. A szovjet csapatok visszavonulásáról szóló jelentés azonban korainak bizonyult, a huszárszázad járőrei erős tüzéségi tüzet kaptak. Ezalatt a 17/1. és a 34/1. zászlóalj Gnyilinszkije Dvori község ellen indultak rohamra.

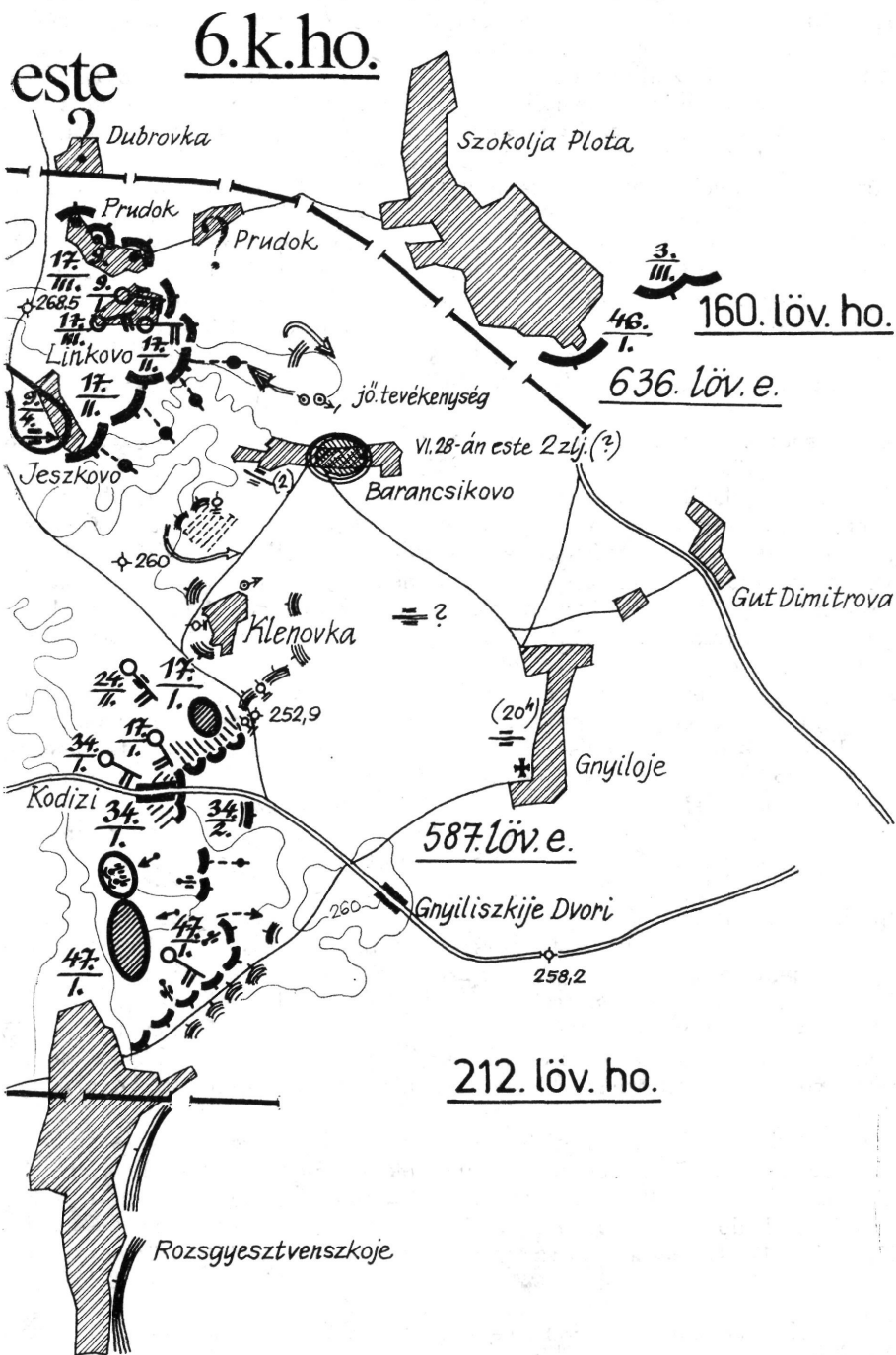
30 HL 2. hds. 6. fasc. 681. naplómelléklet.

31 HL 2. hds. 7. fasc. sz. n. i.

32 HL 2. hds. 23. fasc.; *Kiss Miklós*: i. m. I. 104. o.

33 HL 2. hds. 23. fasc.; *Kiss Miklós*: i. m. I. 105. o.

A községben az erős szovjet csapatok többször megismételt, tüzéségi tűzzel kísért ellenlökései következtében hullámzó harc alakult ki. Déltájban megérkeztek ide a támogató tüzéség ütegei és segítségükkel a község végérvényesen a 17/1. zászlóalj kezébe került. A további támadás azonban elakadt.

A 9. könnyű hadosztály északi arcvonalán küzdő zászlóaljai sem kapták meg időben parancsnokuk június 29-re szóló intézkedését. Az alegységekhez végül is dél körül jutott el a könnyű hadosztály parancsnokának előző éjjel kiadott utasítása. Ekkorra már a 17/II. és a 17/III. zászlóaljak komolyabb harcok nélkül elérték Barancsikovót. Az alegységek délután az újabb utasítás szerint folytatták előretörésüket egészen a Gnyiloje ÉNY-on levő dombhátig. A szovjet csapatok ellenállása csak a Gnyiloje község előtti peremvonalon erősödött meg. A harcsoport négy gépvontatású közepes tarackos üteg tüzének támogatásával, s veszteségteljes közelharc árán elfoglalta a községet és este 21 órára elérte a keletre levő dombvonulatot.

A 9. könnyű hadosztály északon levő zászlóaljainak többé-kevésbé sikeres térnyerése mellett, a déli alegységei közül a 17/I. és a 34/I. zászlóaljak Gnyilinszkije Dvori után, a 47/I. zászlóalj pedig Kodizinél nem jutottak előre.³⁴ (6. sz. térképvázlat, 42—43. o.)

A III. hadtest 7. könnyű hadosztálya előtt a szovjet csapatok még változatlanul tartották állásaikat.

A VII. német hadtest támadása folytatódott kelet felé. A felázott talaj miatt ha lassabban is, de tért nyert. A szovjet csapatok ellenállása e hadtest előtt elenyésző volt. A 16. német gépesített hadosztály 28 km-t haladt előre. Az előző nap 45 km-es teljesítménye után ez nem számított sikeresnek. A 387. német gyaloghadosztály a gépesített hadosztály nyomában, annak sávját szélesítette ki. A 6. magyar könnyű hadosztály 52. gyalogezredével Sapanovkáig (Tyim ÉK 8 km.), 22. gyalogezredével Korovenkáig nyomult előre a nap folyamán.³⁵

A 2. magyar hadseregparancsnokság június 29-i helyzetmegítélése az volt, hogy az esős idő újabb előnyökhöz jutatta a szovjet csapatokat a tervszerű visszavonulásukat illetően. A 6. német hadsereg még nem tudott megindulni, és a 4. német páncélos hadsereg lendülete is alaposan lefékeződött a nagy sárban.³⁶ Az 1. magyar repülőcsoport a német VIII. repülőhadtesttel együttműködve ezen a napon vetette be először bombázóit a földi csapatok támogatására. A repülő alegységek zömmel a két német seregtest gyors előretörését voltak hivatottak támogatni.³⁷

A III. hadtestnek június 30-án sem sikerült kedvezőbb helyzetet teremteni Tyimnél, az időnyerésért küzdő szovjet alakulatok szívós ellenállása miatt. E napon indította meg támadását a hadtest gyorsalakulataiból előrevont un. Major—csoport. A csoport parancsnokáról, Major Ottó ezredesről nyerte elnevezését.³⁸

Ebbe a harcsoportba a hadtest lovasalakulatait, a VI. kerékpáros zászlóaljat és a 2/1. lovas ágyús üteget osztották be. Feladata az volt, hogy a hadtest támadásának következtében keletkezett résén a 7. könnyű hadosztály sávjából Tyimet dél felől, Manturovón át megkerülve Sztarij Oszkolba, majd onnan a Don folyó vonaláig előretörjön.

Június 30-án reggel a 9. könnyű hadosztály zászlóaljai új csoportosításban kezdték a támadásukat. A 17. gyalogezred-parancsnok harcsoportja a 47/I., 47/II., 34/I. és 17/I. zászlóaljakból állt, s az 5/II. valamint a 24/II. fogatolt tüzeosztály 3 üteges csoportja működött velük együtt. A 17/II. zászlóalj parancsnokának csoportjába a 17/II. és a 17/III. zászlóaljak tartoztak és a 9/II. tüzeosztály 4 üteges csoportja

³⁴ HL VKF 4. oszt. 1943. sz. n. i.

³⁵ HL 2. hds. 23. fasc.; *Kiss Miklós*: i. m. I. 110—111. o. HL 2. hds. 5. fasc. 81/c. naplómelléklet.

³⁶ HL 2. hds. 6. fasc. 681. sz. naplómelléklet.

³⁷ HL 2. hds. 23. fasc.; *Kiss Miklós*: i. m. I. 111. o.

³⁸ Major Ottó ezredes a 47. gyalogezred parancsnoka volt, s csoportjának megalakulásakor a 17. gyalogezred parancsnoka vette át tőle ideiglenesen az ezrede vezetését.

támogatta ezeket. A harcosportoknak a Tyimtől DNY-ra levő jól kiépített „un. harcokosiárokállást” kellett leküzdeniük.³⁹

A 17. gyalogezred parancsnokának csoportja reggel 6 órakor kezdte meg támadását, a csapatoknak kora délutánra sikerült elfoglalniuk a Gnyilinszkije Dvoritól keletre levő magaslatokat. Közben déltájban eleredt az eső. A tüzéség — amely reggel, a támadás megindulásakor még együttműködött a gyalogsággal — a teljesen felázott talajon képtelen volt a küzdőket követni. Az ütegek Gnyilinszkije Dvori vonalában lemaradtak. A további támadást be kellett szüntetni.

A 9. könnyű hadosztály másik harcosportja is tért nyert kezdetben. A 17/II. és a 17/III. zászlóaljok támadása reggel 7 órakor indult Gnyiloje K területéről Sztanovoje felé. A még védekező szovjet alegységek fokozatosan feladva sűrűn kiépített állásaikat, viszonylag hamar visszavonulásra kényszerültek. A magyar zászlóaljok 12 órára megközelítették Sztanovojét. A községből és a tőle északabbra húzódó dombhátról leadott erős tüzéségi, aknavető- és géppuskatűz aztán megállásra kényszerítette a támadókat.

Az első vonalban kint járt hadtestparancsnok délután 16 órakor mindenütt beszüntette a 9. könnyű hadosztály támadását. Parancsot adott arra, hogy a könnyű hadosztály zömével július 1-én reggel a Tyimtől DNY-ra húzódó „un. harcokosiárokállással” szemben csoportosuljon, s Sztanovoje északi szegélyén csak egy zászlóalj maradjon vissza biztosításra.⁴⁰

Estére a 9. könnyű hadosztály csapatai a tyimi műút, Sztanovoje, Sabelkoje (Tyim É 5 km) vonalig jutottak előre. (7. sz. térképvázlat, 44—45. o.) A III. hadtest hadművelleti osztályának vezetője, Székely László vezérkari őrnagy esti jelentésében kérte a hadseregparancsnokságtól a 9. könnyű hadosztály pihentetését a következő napra. A 3 napja tartó harcok után teljesen kimerült állapotba jutott magasabbegységet azonban további támadásra utasították.

A hadtest gyorsalakulatai, a 7. könnyű hadosztály arcvonalával szemben ütött résen átjutva 8 km-t tettek meg délkeleti irányban.

A VII. német hadtest ezen a napon a 6. magyar könnyű hadosztályával Korovenkánál, 387. német gyaloghadosztályával pedig Pogoshején még általában déli irányban támadott, de a továbbiakban már keleti irányt kellett felvennie. A 16. német gépesített hadosztály Jevroszimovkát elérve kilépett a VII. német hadtest, s vele együtt a magyar seregetest kötelékéből és a 4. német páncéloshadseregnek lett alárendelve. A 4. német páncéloshadsereg zöme ekkor már a Kasztornoje-Sztarij Oszkol vasútvonal mentén, Gorsecsnojénál vívott heves harcokat a szovjet páncélos erőkkal. Megindult a 6. német hadsereg támadása is. A seregetest déli szárnyáról kiinduló páncélos támadás gyorsan haladt előre, várható volt, hogy pár nap múlva Sztarij Oszkol környékén a szovjet csapatok körül bezárul a gyűrű. Ezért a Brjanszki Front seregetestjei — hogy elkerüljék a bekerítést — közben már megkezdték visszavonulásukat Gorsecsnoje—Nyizsnyedevick—Turovón át Voronyezs felé.⁴¹

A 2. magyar hadseregparancsnokság szándéka az így kialakult helyzet után az volt, hogy a seregetest balszárnyával mielőbb elérje Sztarij Oszkolt és a 6. német hadsereggel együttműködve megakadályozza a szovjet csapatok kicsúszását a gyűrűből. A hadseregparancsnokság Tyimnek és a körülötte levő magaslatoknak az elfoglalását továbbra is a III. hadtest csapatainak szánta. Ez azonban a 9. könnyű hadosztály kimerültsége miatt a következő napon sem látszott lehetségesnek.

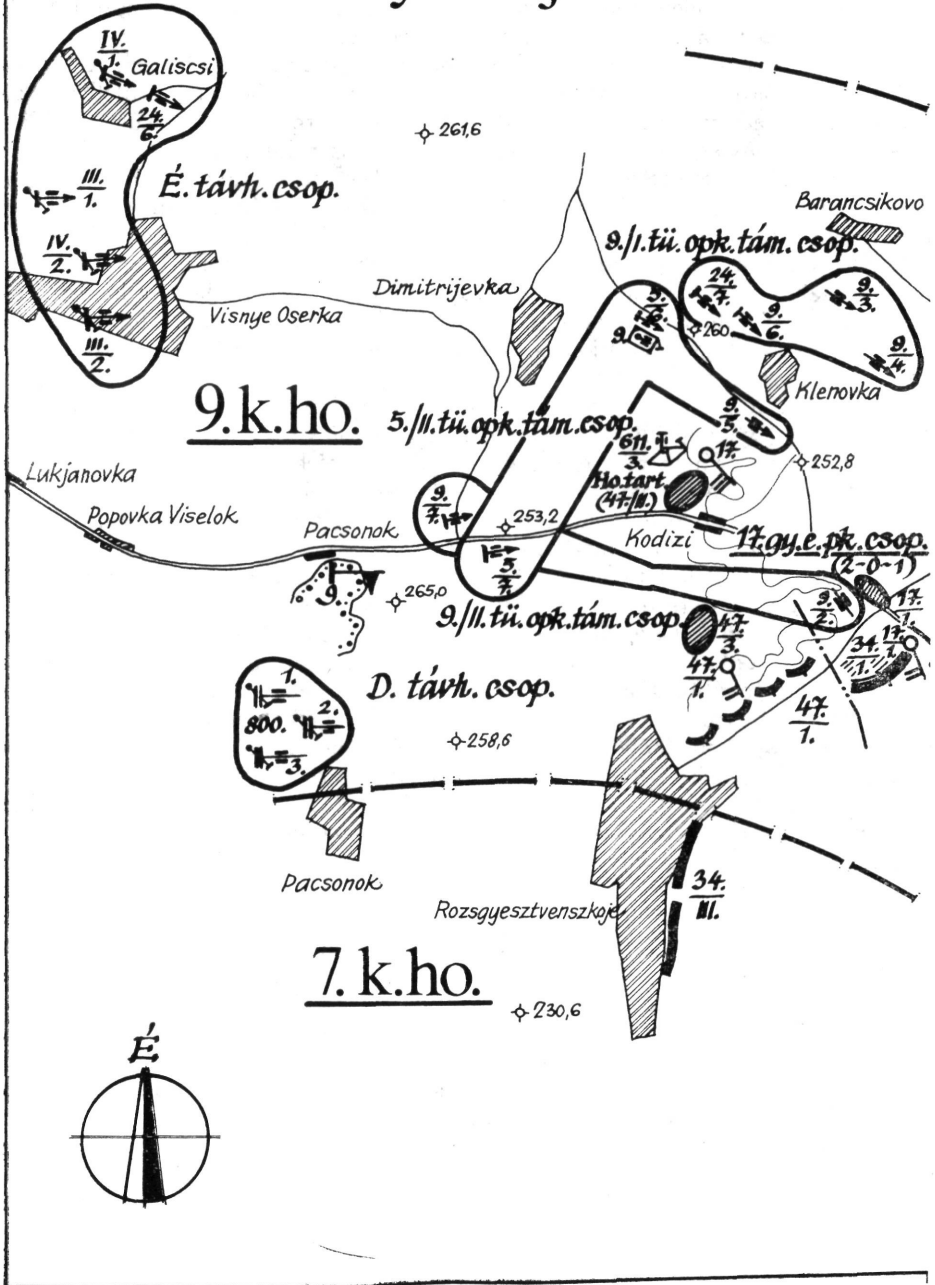
Július 1-én a III. hadtest parancsnokának reggeli helyzetmegítélése az volt, hogy a hadtest csak akkor tud keleti irányban előretörni, ha Tyimet elfoglalja és Manturovót is elérni. Ezért úgy döntött, hogy a 9. könnyű hadosztályával rohammal leküzdi

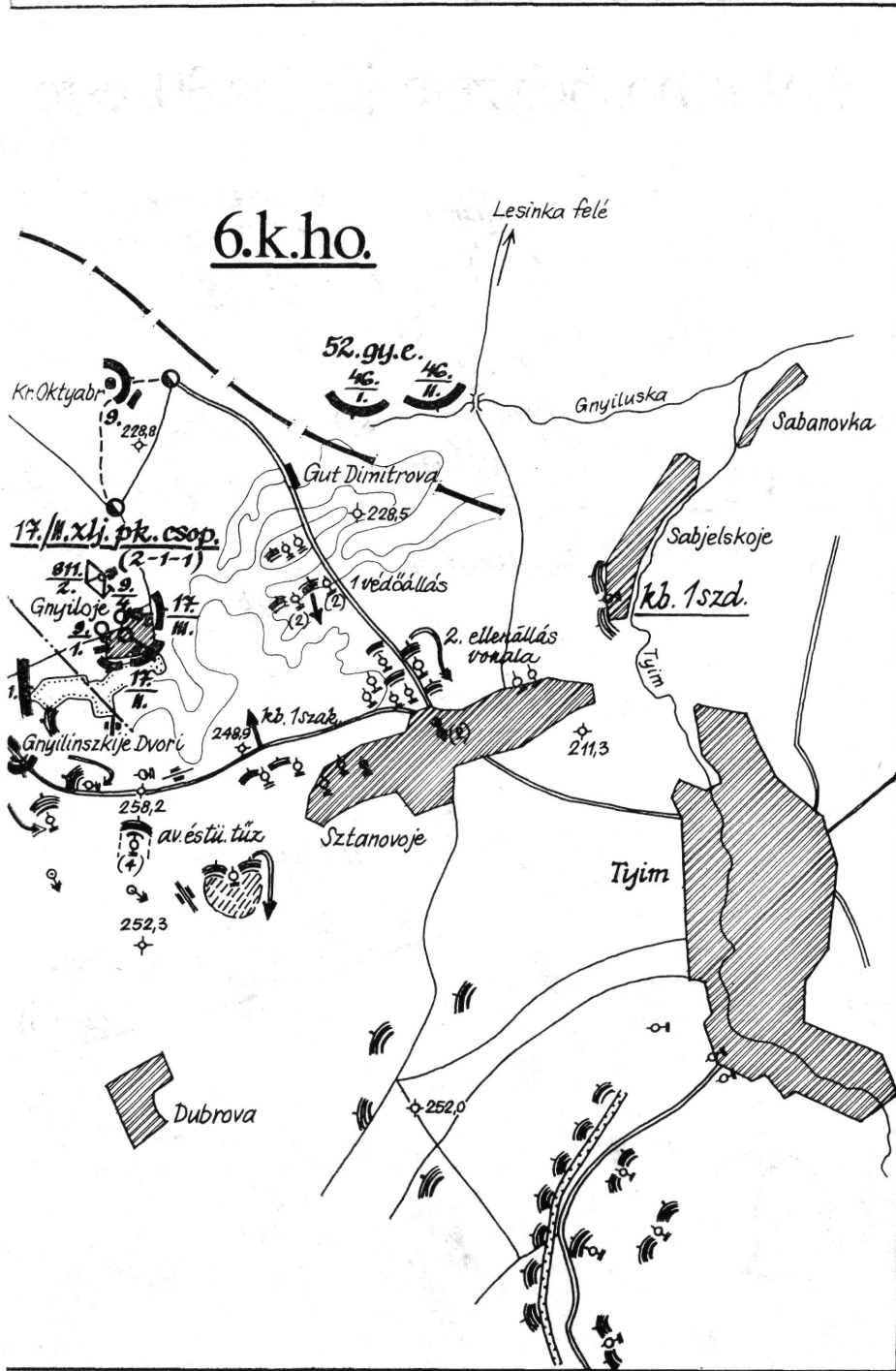
39 HL VKF 4. oszt. 1943. 525/f. 11. sz. melléklet. Űn. harcokosiárokállás = egy megerősített szovjet védőállás elnevezése a korabeli magyar dokumentumok alapján.

40 Uo.

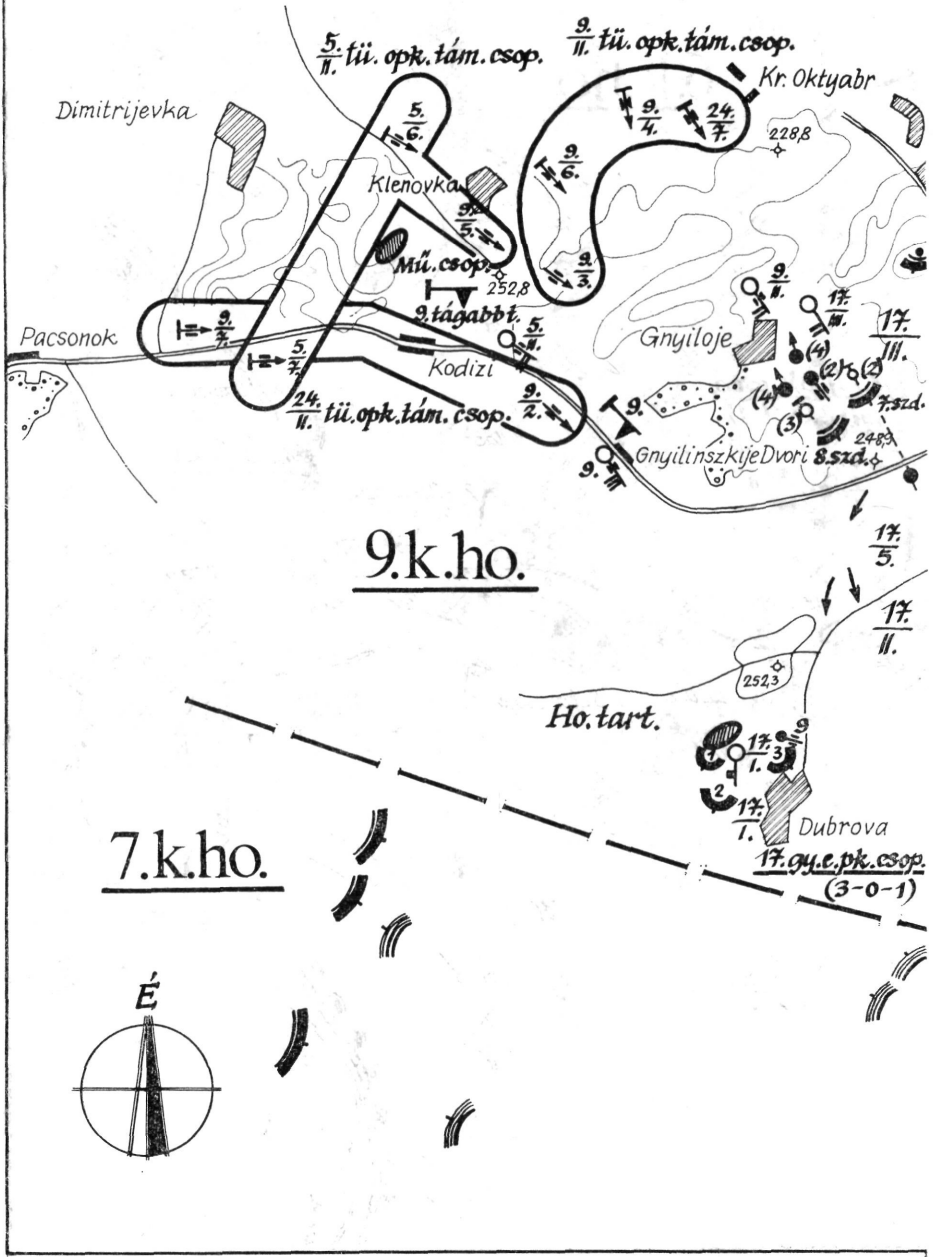
41 HL 2. hds. 6. fasc. 88. és 90. sz. naplómelléletek. HL 2. hds. 23. fasc.; Kiss Miklós: i. m. I. 116. o.

A 9. k. ho. helyzete június 29. este

A 9. k. ho. helyzete június 30. este

a Tyimtől DK-re húzódó „un. harcokosiárokállást”, majd a 6. könnyű hadosztály két zászlóaljával közösen beveszi Tyim városát. Manturovót a Major-harcsoporttal és a 7. könnyű hadosztálytól kivont négy zászlóaljjal akarta elfoglalni. Később megváltoztatta fenti szándékát és a mielőbbi keleti irányú előretörés érdekében Tyim kikerülését javasolta. A hadseregparancsnokság Tyim elfoglalásáról nem kívánt lemondani és nem egyezett ebbe bele. Mind határozottabban sürgette ezenkívül a gyors keleti irányú előrenyomulást is, ugyanis a 6. német hadsereg helyzetéről ismeretessé vált, hogy a XXIX. hadtestének gyorsalakulatai Sztarij Oszkol felé tartanak és már hídfőt képeztek az Oszkol folyón. A hadseregparancsnokság szükségének tartotta a magyar csapatok felzárkózását ebbe a térségbe, hogy a szovjet csapatok köré vont gyűrű bezárható legyen.⁴²

A Tyimnél visszamaradt erős szovjet utóvéd csapatok ellenállásán azonban ezen a napon is megtörték a III. hadtest 9. könnyű hadosztályának rohamai.

A magyar csapatok a tyimi „harcokosiárokállás” elleni, hajnali támadását a tüzéség felzárkózásának és lőszerutánpótlásának lemaradása miatt késő délutánra, 18 órára halasztották. Az alegységeknek ez ideig fel kellett deríteniük a szemben álló erők nagyságát és elhelyezkedését. Egy ilyen felderítő vállalkozás során a 17/III. zászlóalj előbb harcjáróereivel, majd az egész állományával Sztanovojén át nyugat felől behatolt Tyimbe. A házakban védelemre berendezkedett szovjet csapatok erős tűzhatása miatt azonban alegységei újra visszahúzódtak, s a Sztanovojétól délre levő magaslatokon beásták magukat.

A 9. könnyű hadosztály támadása a „harcokosiárokállás” ellen 18 órakor 13 üteg ötperces tűzcsapásával kezdődött. Az ígért stukatámadás elmaradt. Ez a szovjet „un. harcokosiárokállás” a tyimi szovjet védővonal legjobban kiépített szakasza volt. Nem vette körül a várost, csak délnyugat felől védte. Ebben az állásban a jól rejtett, betonba beépített lövegek és páncéltörő ágyúk oldalazó tüzelésre is képesek voltak. A védőállást a magyar alegységek kellő felderítés nélkül, arctámadással próbálták elfoglalni. Dittrich Géza alezredes, a 17. gyalogezred parancsnoka célszerűbbnek látta a 7. könnyű hadosztály arcvonala felőli támadást, azonban javaslatát elvetették. A harcba vetett 47/II. és 47/I. zászlóaljak támadása alig 200 méteres térryerés után a védők heves tüzéségi és aknavető tüzében elakadt. A csapatok még a peremvonalat sem érték el s máris súlyos veszteségeket szenvedtek. A fáradt, erős tűz alatt álló, erkölcsileg megrendített legénység visszaszaladt. A helyszínen levő Ujlaki vezérőrnagy a szárnyak támogatására bevetette tartalékait, a 17/I. és a 17/II. zászlóaljakat, a 17. gyalogezred parancsnokának javaslatára azonban 20 órakor parancsot adott a sikertelen támadás beszüntetésére.⁴³ (8. sz. térképvázlat, 48—49. o.)

Míg a III. hadtest 9. könnyű hadosztálya továbbra is Tyim előtt állt, s a 7. könnyű hadosztálya és a Major-csoport Manturovo felé közeledett, a VII. német hadtest csapatai az Oszkol folyó völgyében Sztarij Oszkol közvetlen közelébe értek.

A 40. szovjet hadsereg ezen a napon adta ki visszavonulási parancsát a magyar seregtesttel szemben álló alegységeinek, figyelmeztetve ezeket a Sztarij Oszkolnál fenyegető átkarolás veszélyére.⁴⁴

Július 2-án a német és magyar magasabbegységek igyekeztek mindenütt a már visszavonuló szovjet csapatok útját elvágni. A Weichs—Seregcsoport feladata ennek megfelelően az volt, hogy gyors részeinek zömével érje el Voronyezst, belső szárnyával Szinyije Lipjagit, gyalog részével pedig Sztarij Oszkol területét foglalja el.⁴⁵

42 HL 2. hds. 5. fasc. 94. sz. naplómelléklet.

43 HL VKF 4. oszt. 1943. 525/f. 11. melléklet.

44 HL 2. hds. 5. fasc. 94. sz. naplómelléklet. *Palkovits József*: Szükségmegoldások a golyószóró és nehézpuska tüzelési magasságának emelésére. *Magyar Katonai Szemle*, 1943. 10. sz. 128. o.

45 HL 2. hds. 6. fasc. 681. sz. naplómelléklet. HL 2. hds. 5. fasc. 99. sz. naplómelléklet.

A III. hadtest a délelőtt folyamán nem tudott előbbrejutni a 9. könnyű hadosztály arcvonalán. A szovjet utóvéd csapatok a visszavonulásuk előkészítése érdekében hajnaltól erős aknavető- és tüzérségi tűz alá vették a magyar állásokat. Dél tájban a tüzérségi tűz fokozódott, majd megszűnt. 13 órakor a 47/I. zászlóalj kiküldött harc-járőrei akadálytalanul átnyomultak az „un. harckocsiárokálláson.” A védők már visszavonultak. Közben a 6. könnyű hadosztály Tyim bekerítésére visszamaradt 22. gyalogezredének részei 12 órakor kelet felől benyomultak a városba. Parancsnoka, Haynal Alajos ezredes kitűzette a zászlót a templomtoronyra és a „Tyim oroszlánja” elnevezést adományozta önmagának. A város reggel 6 óra óta már üres volt. Tyim megszállása után a 2. magyar hadseregparancsnokság kiadta intézkedését a szovjet csapatok üldözésére. A III. hadtestnek ezek után gyors ütemben a tyim—sztarij oszkoli út mentén kellett előretörnnie.

A hadtest 7. könnyű hadosztálya e napon kezdte meg támadását a még visszamaradt szovjet utóvédek ellen. Sikeres előrenyomulásuk következtében estére a hadtest gyorslépcsőjével együtt elfoglalták Manturovo községet.⁴⁶ (9. sz. térképvázlat, 50—51. o.)

A szovjet utóvéd csapatok ez idő alatt igyekeztek kijutni a Sztarij Oszkoltól délre még nyitva maradt résen. A VII. német hadtest csapatai ugyanis még nem tudták elfoglalni a várost. A 387. német gyaloghadosztály átkelve az Oszkolon estére Kaplinóig 6. magyar könnyű hadosztály pedig a német gyaloghadosztály mögött Jasztrebov-káig jutott csak előre.⁴⁷

Felvonulás a Donhoz

Július 3-tól megkezdődött a III. hadtest csapatainak gyors ütemű meneteltetése keleti irányban. A 2. magyar hadseregparancsnokság — a Weichs—Seregcsoport utasítására — még a reggeli órákban úgy intézkedett, hogy a hadtest minden kivonható, gyorsan mozgó gépesített része irányítottassék a VII. német hadtest után. A többi részt általában az Oszkol folyót kísérő magaslatokon át a legrövidebb úton szintén Sztarij Oszkol felé meneteltették.

A szovjet utóvédek köré vont gyűrű végül is este 19 órakor zárult be, amikor a 16. német gépesített hadosztály élei Sztarij Oszkoltól 10 km-rel délre összeköttetésbe léptek a 6. német hadsereg 389. gyaloghadosztályával.⁴⁸ A bekerítés veszélyének idejében történő felismerése következtében a szovjet csapatok zömének sikerült kicsúsznia a gyűrűből és még nyitva állt előttük az út Voronyezs felé.

Július 4-én a III. hadtest csapatai kisebb bekerített szovjet csapatrészek megsemmisítéséhez fogtak, melyek még fel-felbukkantak a Sztarij Oszkolt övező erdőkben. A VII. német hadtest zömét Sztarij Oszkolból Gorsecsnoje felé irányították. A 6. magyar könnyű hadosztály azonban még csak ezen a napon érkezett be Sztarij Oszkolba.

A leggyorsabban előretörő 4. német páncélos hadsereg alakulatai e napon érték el a Dont. A 24. páncélos hadosztály Gremjacsjénál, a Grossdeutschland gépesített hadosztály pedig Szemilukinál jutott ki a folyóhoz. A 6. német hadsereg, miután az „oszkoli zsák” bezárult, részeivel folytatta ennek a megtisztítását. A többi alakulataival pedig a magyar seregtettől délre, keleti irányban tört előre.

A nap folyamán a 2. magyar hadseregparancsnokság tájékozódott csapatai további feladatairól. A Weichs—Seregcsoport parancsnokságtól azt az utasítást kapta, hogy minden lehetséges erejével nyomuljon előre kelet felé. Bal sávhatára Sztarij Oszkol É., Voronyezs és a Don folyók összefolyásánál lesz, jobb sávhatárát pedig majd később fogják megadni. A folytatólagosan kitérő — a IV. magyar hadtest

46 HL Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjtője — 2804. Dr. Vámosy József: Emlékeim a 2. magyar hadseregről (kézirat). 38. o.

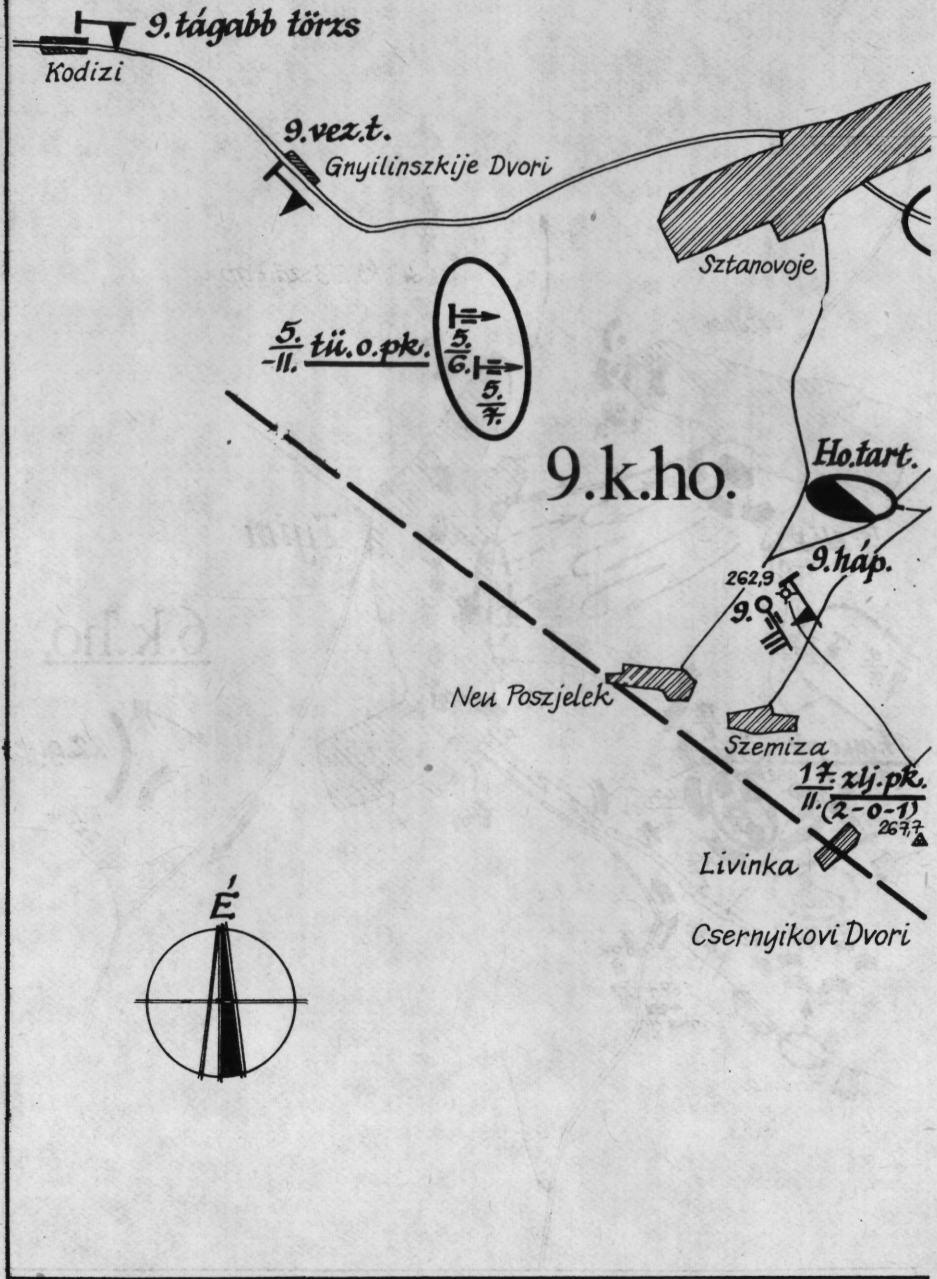
47 HL 2. hds. 5. fasc. 102. sz. naplómelléklet.

48 HL 2. hds. 23. fasc.; Kiss Miklós: i. m. I. 133. o. HL 2. hds. 5. fasc. 115. sz. naplómelléklet.

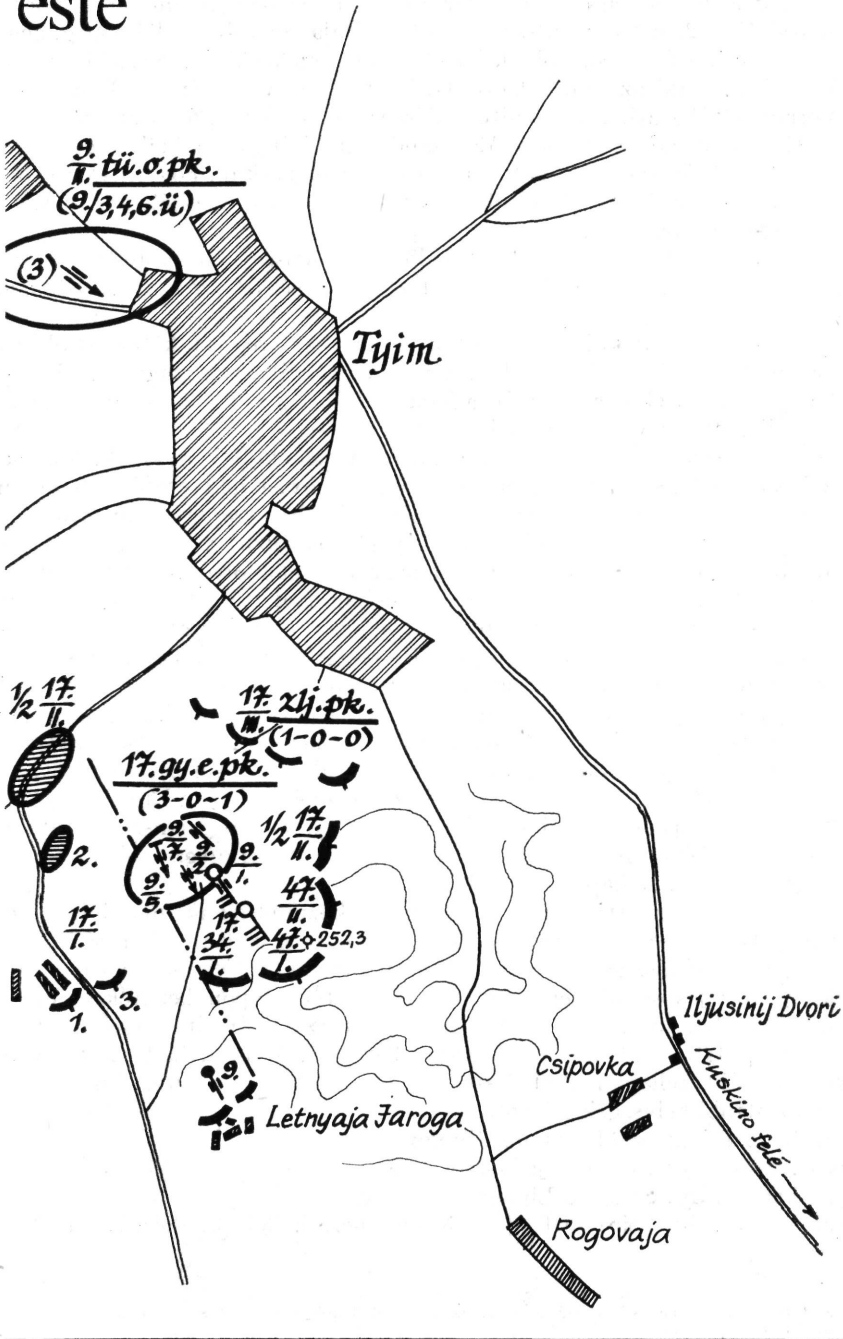

A 9. k. ho. helyzete július 2.

este

gyalogmenetben felvonuló alakulatait megelőző — VII. magyar hadtest könnyű hadosztályait nyomban a III. hadtest után kellett irányítani.⁴⁹ A magyar seregetest hadműveleteinek első szakasza ezzel lezárult.

Július 5-én Jány vezérezredes — a felettes német parancsnokság intézkedésének megfelelően — kiadta utasításait a magyar seregetest második hadműveleti szakaszának feladatairól. A 2. magyar hadsereg teendőit általában abban jelölte meg, hogy vegyen részt az Oszkol és a Don folyók közötti területen körülrzárt szovjet csapatok megsemmisítésében, majd az élen haladó III. hadtestével vegye át a Don folyó védelmét Voronyezstől a másik két hadtest kiérkezéséhez mérten fokozatosan Korotjakig. A III. hadtestnek általában Alekszandrovka irányában kellett előrenyomulnia a Don felé. Előrevetett csapatai azt a feladatot kapták, hogy a Donon átkelve végezzenek felderítő vállalkozásokat és több helyen rombolják szét a szvoboda—voronyezsi vasútvonalat.⁵⁰

Július 5. és 6. a felváltásokkal és a kisebb előrenyomulással telt el. Jelentős harcselekmény nem történt. A Sztarij Oszkoltól DNY-ra bezárt szovjet csapatok az erdőkebe húzódtak.

Július 6-ától a német alakulatok kiváltak a magyar seregetest kötelékéből, s a III. magyar hadtest is visszakapta 6. könnyű hadosztályát. A 2. magyar hadseregparancsnokság Sztarij Oszkolba tette át a főhadiszállását, a Major—csoport pedig már csak pár kilométerre volt a Dontól.

Közben a 4. német páncélos-hadsereg arcvonalán megélenkültek a harcok. A német seregetest elől ezideig kitértek a szovjet csapatok. A szovjet hadvezetés július 5-én azonban kissé megkésve bevette ellene a fronttartalék 5. harcokocsihadseregét, amelynek a Dontól nyugatra el kellett vágnia a német páncéloscsoport közlekedési útvonalait és egyidejűleg meg kellett akadályoznia annak átkelését a folyón. A továbbiakban Zemljanszk és Hohol körzetének elérése után biztosítani kellett a 40. szovjet hadsereg balszárnyának visszavonulását Gorsecsnojén át. A vezetési bizonytalanság, valamint a kellő tüzérségi és légi támogatás hiánya miatt a seregetestnek azonban nem sikerült erős csapást mérni a Voronyezst fenyegető német csapatokra. Mivel a 6. német hadsereg részeivel július 6-án kijutott a Donhoz, nemcsak a Délnyugati, hanem a Déli Front háta is veszélybe került. A seregetestnek a 4. német páncélos-hadsereggel való remélt egyesülése Voronyezs alatt újabb szovjet alakulatok körül zárta volna be a gyűrűt. Az 5. szovjet harcokocsihadsereg ütközetbe lépésével azonban elért annyi eredményt, hogy jelentős német erő lekötésével lehetővé tette a Brjanszki Front csapatainak egy hosszú folyosón való kijutását a gyűrűből. A voronyezsi védelem megszervezésére is nyertek pár napot a szovjet csapatok.

A III. hadtest gyorscsoportja a magyar csapatok közül elsőként, már július 7-én elérte a Dont.⁵¹ Gremjacsjénál foglalt hídfőállást. Mivel a hadtest könnyű hadosztályait a szovjet ellenállási góccok felszámolása kötötte le, a Weichs—Seregcsoportparancsnokság erőteljes sürgetésére csak a fent említett napon kezdték el menetüket a Don irányába. Az utasítás értelmében az eléggé leharcolt és elcsigázott 9. könnyű hadosztály 140, a 6. könnyű hadosztály 115, a 7. könnyű hadosztály pedig 130 km-es út előtt állt, pihenő nélkül. Napi 25—30 km-t kellett megtenniük. Az első menetnapon az alábbi helységekig jutottak el:

7. könnyű hadosztály: Szoldatszkoje, Repjevka

6. könnyű hadosztály: Rogovatoje, Isztobnoje

9. könnyű hadosztály: Szinyije Lipjagi.

9. könnyű hadosztály: Szinyije Lipjagi. Július 9-ére kellett kiérkezniük a folyóhoz.⁵²

49 Uo.

50 HL 2. hds. 4. fasc. sz. n. i. Dénes Jenő százados hadiakadémiai hallgató jelentése, 4. sz. melléklet.

51 HL 2. hds. 5. fasc. 128/c. sz. naplómelléklet.

52 HL 2. hds. 5. fasc. 129/a. és 133. sz. naplómellékletek. HL 2. hds. 23. fasc.; Kiss Miklós: i. m. I. 158. o.

Közben a 6. német hadsereg alakulatai Korotojajknál hídfőt képeztek a Donon. A 4. német páncéloshadereg részei (24. páncélosadosztály, 16. és a Grossdeutschland gépesített hadosztály) pedig az észak felől támadó szovjet csapatok ellen és Voronyezs elfoglalásáért harcoltak. A város védőinek szívós ellenállása a német csapatokat megakadályozta abban, hogy elvágják a Moszkvába vezető közlekedési és vasúti útvonalakat.

A hadművelet során kialakult helyzet a magyar csapatok gyors előrenyomulását követelte meg. Egyrészt, hogy az előrevetett német páncélos és gépesített magasabbegységek ennélfogva a Don partján mielőbb felválthatók legyenek, másrészt azok elvonulása során oldalukat biztosítottak tudják. A német nyári hadjárat harmadik fázisában ugyanis a 4. német páncéloshadereg és a 6. német hadsereg délkeleti irányú, Kaukázus felé tervezett előretörése szerepelt.⁵³ Az elvonulásuk utáni vákuum kitöltésére a 2. német hadsereg Voronyezstől északi, a 2. magyar hadsereg pedig ettől déli irányban rendeltetett a Don folyó vonalához.

A III. hadtest könnyű hadosztályai végül is július 10-ére érték el a Dont és átvették a német csapatoktól a Voronyezs és Potudany folyók közötti partszakasz védelmét.⁵⁴ Egyes helyeken nem volt szükség felváltásra, mivel a csapatok teljesen üres szakaszra érkeztek ki. A hadtest védelmi vonalának bal szárnyán a 9. könnyű hadosztály, középiütt a 6. könnyű hadosztály, jobb szárnyán pedig a 7. könnyű hadosztály csapatai helyezkedtek el. A Major—csoportot feloszlatták, alegységeit visszairányították eredeti alakulataihoz.

A III. hadtest védelmi szakaszától délre fokozatosan kiszélesedő doni arcvonalszakaszon a későbbben kiérkező VII. majd IV. magyar hadtest csapataira várt a német magasabbegységek felváltása. Számítani lehetett arra, hogy a magyar seregstet arcvonala egyre jobban kibővül déli irányban. A magyar könnyű hadosztályok védelmi szakaszának helyét és alárendeltségét a seregsteten belül a Donhoz való kiérkezésük sorrendje határozta meg a későbbiekben. A német hadosztályok teljes felváltása csak július végére, augusztus elejére fejeződött be a végül Pavlovszkig elhúzóódó, hosszú arcvonalon. A 2. magyar hadsereg kiszállítására ugyanis elhúzóódott és hosszú gyalogmenetre ítélt alakulatainak lassúbb ütemben történt az előrevonása.

A visszavonuló szovjet csapatok a Don nyugati partján több helyütt megvetették a lábukat. Már július 8-ától megkezdtek két fontos hídfőjük kiépítését, Urivnál és Korotojajktól északra. A Weichs—Seregcsoport-parancsnokság a kiérkező magyar magasabbegységekre bízta ezen keményen ellenálló szovjet csoportok leküzdését.

A Donhoz való kiérkezése után a III. hadtestnek megkezdődött a hét hónapig tartó folyamvédelme. A július 10-ével lezáruló támadó hadműveletek és a gyorsított menetek alaposan megviselték a hadtest alakulatait. Ez a megállapítás különösen vonatkozott a 9. könnyű hadosztály csapataira, melyek a Tyim városáért folytatott 4 napos harc fő részesei voltak. Sávjuk előtt húzóódott a szovjet csapatok műszakilag egyik legjobb kiépített 10—15 km-es mélységű védelmi állása. Míg a német gyorslelek több helyütt visszavonulásra kényszerítették a szovjet csapatokat, a jól járható irányokban létrehozott, műszakilag is megfelelően kiépített támpontjaikban a támadók lekötése és késleltetése céljából azok szívós ellenállást tanúsítottak. Ilyen támpont volt a tyimi is, mely leküzdéséért a 9. könnyű hadosztály elvesztette személyi állományának 20%-át.⁵⁵

A harcok során megmutatkozott, hogy a hadtest különböző fegyvernemei között nem volt meg az összeszokottság. Kiütöztek egyes kiképzési hiányosságok is.

⁵³ HL 2. hds. 5. fasc. 130/a. sz. naplómelléklet.

⁵⁴ HL 2. hds. 5. fasc. 136. sz. naplómelléklet.

⁵⁵ HL 2. hds. 7. fasc. sz. n. i. A 2. magyar hadsereg főszállásmestere, Makray Sándor vezérkari ezredes által készített jelentés adatai nem teljeseek. Erre utalás történt az irat végén is.

A támadás alatt a gyalogság és a tüzérség csak ritkán találta meg az összhangot, mivel a tüzérség felzárkózását végig hátráltatta a felázott, nedves talaj. A gyalogalegységek erős ellenállásba ütközve nem vártak arra, hogy szervezeten, kellő tűztámogatás mellett induljanak a további támadásra, hanem mindenféle támogatás nélkül próbáltak előretörni, amely súlyos veszteségek okozója lett. A legénység nem használta ki a terep adottságait, tömörült, ahelyett, hogy laza alakzatban maradt volna. A megállások alatt sem ásta be magát. Gyakoriak voltak a pánikjelenségek. Az összeköttetés és híradás, mihelyt a csapat megmozdult, csődöt mondott. A kötelékek ugyanis csak technikai eszközökre (távbeszélő, rádió) alapozták összeköttetéseiket, futárokat ritkán alkalmaztak. A térképek hiánya is akadályozta a helyzet jó áttekintését. A csapatok gyakran elhagyták a kijelölt sávjaikat.

A 2. magyar hadsereg főszállásmesterének jelentése alapján a III. hadtest véres vesztesége a következőképpen oszlott meg június 28. és július 10. között:

VI. 28. —	533 fő
VI. 29. —	401 fő
VI. 30. —	350 fő
VII. 1. —	376 fő
VII. 2. —	333 fő
VII. 3. —	70 fő
VII. 4. —	4 fő
VII. 5. —	334 fő
VII. 6. —	2 fő
VII. 7. —	25 fő
VII. 8. —	7 fő
VII. 9. —	10 fő
VII. 10. —	—
	<hr/>
	2468 fő. ⁵⁶

A már a felvonulásuk és a kezdeti harcaik alatt kimerült, elcsigázott magyar csapatok azonnal védelmi állásba rendeltettek a Donnál. A kilenc könnyű és egy páncélos hadosztály közül hatnak kellett részt vennie a július 18-ától folytatott és szeptember 15-éig tartó un. hídfőharcokban, melyek még inkább csökkentették a seregtest harci erejét.

Петер Сабо

УЧАСТИЕ III-ГО КОРПУСА 2-ОЙ ВЕНГЕРСКОЙ АРМИИ В НЕМЕЦКОЙ ОПЕРАЦИИ НА ВОСТОЧНОМ ТВД РАННИМ ЛЕТОМ 1942 ГОДА

(28 июня — 10 июля 1942 года)

Резюме

Наступательные операции немцев, предпринятые на восточном фронте ранним летом 1942 года, имели также один казавшийся «незначительным» венгерский аспект. Меньшую часть 2-ой венгерской армии, первой прибывшей на оперативную территорию, бросили в бои немеской «Голубой операции», начатой 28 июня 1942 года, поставив её между двух немецких корпусов.

Командование немецкой армейской группы, руководившее наступлением, в интересах обеспечения непрерывности наступления, требовало от части венгерского корпуса, груп-

пировавшегося к востоку от Курска, а именно от III-го корпуса и нескольких корпусных и армейских — главным образом артиллерийских — частей если и не такого быстрого, но решительного продвижения. Наступательные операции, проводившиеся до 10 июля на венгерском участке фронта, и ускоренные марши к реке Дон основательно измотали гонведские части. Это особенно касалось 9-ой легкой дивизии, которая была главной ударной силой четырехдневного боя, который вели за город Тим. Перед её рубежами проходила одна наиболее хорошо оборудованная в инженерном отношении оборонительная позиция советских войск глубиной 10—15 км. Поэтому в центре статьи рассматриваются главным образом события этих 4 дней. Это наступление, стоившее тяжелых потерь, вошло в венгерскую военную историю под названием т.н. «тимского прорыва».

Второе «испытание» венгерских войск (первое имело место летом 1941 года — на восточном фронте принесло целый ряд уроков. В боях летом 1942 года проявились не столько неудовлетворительность вооружения и оснащения, а в первую очередь недочеты боевой подготовки и отсутствия военного опыта. Более поздние оценки, составленные на основании боевых донесений, сообщения генерального штаба стабили в вину войскам главным образом эти недостатки. Тем войскам, которые незадолго до их прибытия на фронт, получили кратковременное, 3—4-недельное «свыкание», подготовку, и являлись частями такой армии, в составе которой после её «оживления 1938 года» более серьезные крупные учения в масштабах страны не проводились.

Péter Szabó

TEILNAHME DES III. ARMEEKORPS DER UNGARISCHEN
2. ARMEE AN DER DEUTSCHEN KRIEGSOPERATION
IM FRÜHSOMMER 1942 AN DER OSTFRONT

(28. Juni—10. Juli 1942)

Resumee

Die deutschen Angriffsoperationen, die im Frühsommer 1942 an der Ostfront eingeleitet wurden, hatten auch eine ungarische Beziehung, obgleich diese eine „geringe Bedeutung zu haben scheint“. In den am 28. Juni gestarteten Kämpfen der deutschen „Operation Blau“ wurde nämlich auch der kleinere Teil der ungarischen 2. Armee eingesetzt, der als erster im Operationsgebiet eintraf und zwischen zwei deutsche Heereskörper eingeteilt wurde.

Zur Sicherung der Kontinuität der Offensive verlangte das den Angriff leitende deutsche Armeeoberkommando von dem südlich von Kursk gruppierten ungarischen Heereskörper, namentlich dem III. Armeekorps sowie von einigen armeekorps- bzw. armeedirekten (vor allem Artillerie-) Truppen, einen — wenngleich nicht in gleich schnellem Tempo wie der der Deutschen verlaufenden, jedoch — dezidierten Vorstoß. Die am 10. 7. abgeschlossenen Angriffsoperationen auf dem ungarischen Frontabschnitt und die beschleunigten Märsche zum Don nahmen die Honvédtruppen stark mit. Das gilt besonders für die 9. leichte Division, die die Hauptbeteiligte am viertägigen Kampf um die Stadt Tjim war. Vor ihrer Zone zog sich eine der technisch am besten ausgebauten Verteidigungsstellungen der sowjetischen Truppen, die etwa 10—15 km tief war. Im Mittelpunkt der Abhandlung stehen nun vor allem die Ereignisse dieser vier Tage. Dieser Angriff, der mit schweren Verlusten verbunden war, wurde in der ungarischen Kriegsgeschichte als der sog. „Durchbruch bei Tjim“ bekannt.

Die zweite Prüfung der ungarischen Truppen an der Ostfront — nach der ersten im Sommer 1941 — war äußerst aufschlußreich. In den Kämpfen im Frühsommer 1942 zeigten sich nicht nur die Mängel an Bewaffnung und Ausrüstung, sondern vor allem die an Ausbildung sowie Kriegserfahrungen. Auch in den später aufgrund der Kampfberichte zusammengestellten Einschätzungen und Informationen für den Generalstab wurden in erster Linie die letzteren Mängel den ungarischen Truppen als Schuld angerechnet, jenen Truppen, die vor ihrer Ankunft auf dem Kriegsschauplatz knappe 3 bis 4 Wochen aneinandergewöhnt sowie ausgebildet wurden und Einheiten einer Armee waren, in deren Verband seit ihrer „Wiederbelebung“ im Jahre 1938 keine ernsten landesweiten Manöver stattfanden.